

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐ
TANAY JÓZSEF
FŐMUNKATÁRS
NOVÁK LÁSZLÓ

XVI. ÉVFOLYAM □ XII. SZÁM
1906 DECEMBER HÓ

Kérvényes 1906. évi október hó 1-évi.

Közvetlen vonatösszeköttetés

Paris—Ostende—Wien—Budapest—Béla—Sófia és Konstantinápoly (illetve Orsova—Bukarest—Constanza és Konstantinápoly) között.

Marchegouen át.

8 25	naponta	7 30	Kelet.	ind	Paris	érk.	7 33
8 05	naponta	4 46	Kelet.	ind	Ostende	érk.	9 52
8 05	naponta	6 32	Kelet.	ind	Wien V.b.	érk.	9 10
10 00	naponta	7 22	Kelet.	ind	Wien Sth.	érk.	7 10
11 40	naponta	11 02	Kelet.	ind	Marchegg	érk.	5 00
12 55	szed.	11 22	Kelet.	ind	Budapest ny. p. n. ind.	érk.	1 00
11 40	szed.	11 22	Kelet.	ind	Budapest ny. p. n. ind.	érk.	6 13
11 40	szed.	11 22	Kelet.	ind	Béla	érk.	3 00
11 40	szed.	11 22	Kelet.	ind	Sófia	érk.	1 58
11 40	szed.	11 22	Kelet.	ind	Konstantinápoly	érk.	1 25
11 40	szed.	11 22	Kelet.	ind	Orsova	érk.	1 58
11 40	szed.	11 22	Kelet.	ind	Bukarest	érk.	2 55
11 40	szed.	11 22	Kelet.	ind	Constanza	érk.	2 22
11 40	szed.	11 22	Kelet.	ind	Konstantinápoly (gőz.)	érk.	2 00

Közvetlen vonatösszeköttetés

Paris—Bazel—Zürich—Innsbruck—Wien—Budapest, Keplin—Budapest, Budapest—Ekerád (Saloniki) —Sófia és Konstantinápoly között.

Bruck-Királyhidán, illetve Ruttikán át.

8 25	ind.	Paris	érk.	11 25
8 50	ind.	Bazel	érk.	4 11
11 15	ind.	Zürich	érk.	2 10
6 40	ind.	Innsbruck	érk.	7 10
8 05	ind.	Wien V.b.	érk.	7 25
8 50	ind.	Wien Sth.	érk.	6 45
1 45	ind.	Budapest k. p. n.	érk.	2 10
4 30	ind.	Berlin	érk.	11 25
10 05	ind.	Breslau	érk.	5 25
1 15	ind.	Oderberg	érk.	2 02
5 22	ind.	Rutika	érk.	10 22
12 40	ind.	Budapest k. p. n.	érk.	3 30
3 30	ind.	Budapest k. p. n.	érk.	1 00
10 25	ind.	Béla	érk.	5 41
9 25	ind.	Sófia	érk.	6 00
11 18	ind.	Konstantinápoly	érk.	6 08
7 19	ind.	Konstantinápoly	érk.	8 20

Kérvényes 1906. évi október hó 1-évi.

Közvetlen gyorsvonati összeköttetés

Budapest és Wien,

valamint a magyar királyi államvasutak és az azon túl fekvő csatlakozó vasutak által megnevezett főállomásai között.

8 50	2 10	ind.	Budapest k. p. n.	érk.	1 45	7 10
1 50	6 45	érk.	Wien Sth.	ind.	8 50	2 10
7 30	1 10	ind.	Budapest k. p. n.	érk.	2 10	9 20
8 00	1 17	érk.	Erst. Sth.	ind.	5 40	1 50
7 10	3 30	ind.	Budapest k. p. n.	érk.	12 40	9 10
7 47	10 22	érk.	Ruttika	ind.	3 25	1 10
7 40	11 22	érk.	Berlin (Friedrichstr.)	ind.	10 15	2 08
7 40	2 15	ind.	Budapest k. p. n.	érk.	4 39	11 21
7 25	2 25	érk.	Kassa	ind.	1 30	10 10
7 40	2 15	érk.	Keleba	ind.	8 40	5 19
7 40	2 15	ind.	Budapest k. p. n.	érk.	80	10 10
7 40	11 12	érk.	Munkács	ind.	4 08	2 21
13 50	7 10	érk.	Lemberg	ind.	6 25	7 30
7 25	2 35	ind.	Budapest k. p. n.	érk.	1 50	9 55
7 04	2 42	érk.	Debrecen	ind.	8 57	4 30
7 25	2 42	érk.	Szatmár-Németi	ind.	6 42	2 18
7 25	2 42	érk.	Muramrossziget	ind.	6 42	2 18
7 25	2 42	érk.	Szatmár	ind.	6 42	2 18
7 25	2 42	érk.	Budapest k. p. n.	érk.	1 10	9 25
7 25	2 42	érk.	Arad	ind.	8 18	4 16
7 25	2 42	érk.	Gyulafehérvár	ind.	8 27	4 16
7 25	2 42	érk.	Biharos	ind.	15 00	11 58
7 25	2 42	érk.	Budapest k. p. n.	érk.	1 50	9 25
7 25	2 42	érk.	Kolozsvár	ind.	17 10	12 59
7 25	2 42	érk.	Budapest k. p. n.	érk.	1 00	10 00
7 25	2 42	érk.	Bukarest	ind.	1 00	10 00
7 25	2 42	érk.	Budapest k. p. n.	érk.	1 00	10 00
7 25	2 42	érk.	Belgrád	ind.	5 41	4 20
8 00	6 52	ind.	Budapest k. p. n.	érk.	8 50	9 25
8 17	7 10	érk.	Zagrab m. a. v.	ind.	8 50	2 18
7 55	7 10	érk.	Fiume	ind.	8 00	2 18
8 00	7 00	ind.	Budapest k. p. n.	érk.	1 30	9 04
12 48	3 00	érk.	Peter	ind.	8 22	3 44
3 30	5 15	ind.	Budapest k. p. n.	érk.	1 00	9 05
6 36	8 15	érk.	Szabadia	ind.	3 55	5 00
11 20	9 30	érk.	Bosna-herc.	ind.	6 24	5 45
10 30	10 31	érk.	Sarajvo	ind.	5 45	5 45
8 00	3 00	ind.	Budapest ny. p. n.	érk.	1 40	9 05
12 06	7 53	érk.	Wien Nb.	ind.	8 00	5 00
7 30	6 24	ind.	Budapest ny. p. n.	érk.	7 00	9 05
7 30	6 24	érk.	Zsona	ind.	9 25	9 45
10 10	12 22	ind.	Berlin (Friedrichstr.)	ind.	3 46	3 14
5 20	8 22	érk.	Budapest ny. p. n.	ind.	10 05	6 10
9 40	2 25	ind.	Budapest ny. p. n.	ind.	4 39	11 21
2 30	8 00	érk.	Temesvár	érk.	1 15	6 22
11 40	5 40	érk.	Bukarest	ind.	7 55	10 25

Tervezte : Fekete Géza.

SCHOLZ E. BETŰÖNTÖDE

WIEN, EDUARDG. 10

Nyomdai szerelések és rézlénia-
gyár, galvanoplasztika, stereo-
tipia, mechanikai s véső-műhely

Ajánlja legjobb minőségű szak-
szerű kiállítású gyártmányait
gyors, pontos kiszolgálás mellett

Teljes könyvnyomdai berende-
zéseket a legrövidebb idő alatt
és előnyös feltételekkel szállítók

Scholz Ede fekete-fehér technikájú diszit-
ménye. Az Első Magyar Betűöntőde R.-T.
„Corvinus” betűi.
Tervezte és szedte: Ifj. AIGNER ANTAL,

Péterfalvi papírgyár H. minőségű papírosa.
Kapható 63/95 cm. nagyságban. Ára 1000
ikenként K. 39,20.
Nyomtatta a „JÓKAI” KÖNYVNYOMDA.

Nezsideri Papirosgyártó Részvény-
Társaság papirosgyára Péterfalván

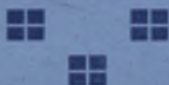

ÁRJEGYZÉK

■ ■ ■ ■ ■ ■
Modern
nyomtató-papirosok,
postaborítékok
és különleges
papirosok

1907

1907

Raktár: Budapest V,
Aulich-utca 5.

50501

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL

Budapest V, Hold-utca 7

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KÖZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor
Egyes szám ára 40 fillér

Díszítő-anyagunkról.

Magunknak is, esztetikusainknak is folyton a nyelvén van, hogy „emeljük mesterségünket iparművészeti magaslatra“. Hogy miképpen cselekedjük ezt: arról már ritkábban szól a nóta, mert hát nem is könnyű dolog e tekintetben a biztos útmutatás.

Az asztalosnak, lakatosnak stb. hasonlíthatatlanul könnyebb a dolga. Tudásának, művészi érzékének az anyag nem vet határt. Maga tervezheti a mester-művének minden porcikáját, az esetleges dekorációnak minden legcsekélyebb részletét.

Bezzeg másképpen áll a dolog nálunk. Nyomatványaink kilencvenkilenc százalékában csak nagyon-nagyon viszonylagos szerepet játszhatik az esetleges alkotó erőnk és művészeti tudásunk. Csaknem kizárólagosan arra vagyunk utalva, hogy a betűöntők ólomban sokszorosított produktumait rakosgassuk egymás mellé, így adva vissza az író eszméjét, s így díszesítve annyira-mennyire a magunk jószántából vagy a megrendelő kívánságára az illető nyomatványt. Ezért is *szedés* a neve a mesterségünknek.

Hogy miért vagyunk a betűöntői anyag használatához kötve, s miért nem ékesítjük nyomatványainkat kizárólag magunk tervezte ornamentumokkal: megvannak annak a maga okai. Vegyünk csak sorra egynehányat közülök:

A Fekete Bélák, Mitterszkyek száma eddig még csak elenyészően kevés a nyomdászok között. A legtöbb szedő a ceruzát sem igen tudja a kezébe fogni, nem hogy rajzolni, vagy éppenséggel tűrhetően tervezni tudna.

Amennyiben rajzolni tudna is a szedő: ritka az olyan nyomdászfőnök, aki a rajzait esetleg megcinkografáltatná. A legtöbbje inkább tíz korona ára munkaidőt vesztegettet el lemezt véső szedőjével, mintsem hogy a rajzot két-három koronáért megcinkografáltassa.

Az eredeti és jó könyvdísz cinkografáltatása meglehetősen költséges, s a mellett abból, hogy a könyvben bizonyos helyet foglal el, a szedésre való kiadások tekintetében mégsem keletkezik számba vehető megtakarítás.

A legtöbb nyomdász — a főnököket és faktorokat is beleértve — nincs kellőképpen tisztában azal, hogy a különböző technikájú rajzokról minő módon készíthető legcélszerűbben nyomtató-lemez. S ha aztán tájékozatlansága miatt egyszer megjárta: fél a hasonló vállalkozástól, mint az ördög a tömjéntől.

Egyelőre talán elég lesz ennyi is. Ezért nem díszesíthetjük tehát nyomatványainkat a magunk kompozícióival.

Csináltathatók azonban nyomdai díszjeinket hivatalos rajzolókkal, képzett művész-emberekkel is, s nem egy nyomda tett már ebben az irányban kísérletet. Azt mondják: drága multság, s gyakran nem is ad kielégítő eredményt, mert a művész általában nehezen alkalmazkodik a tipográfiai szokásokhoz, meg magához a tipométriához is. A szedő meg viszont sokszor nem érti meg őt...

Mai viszonyaink mellett tehát nem térhetünk ki a betűöntők csinálta díszek használata elől. De ha már így áll a dolog: válasszuk meg azokat okosan.

* * *

Most háromféle dísz járja a mesterszedésben. Az egyik az egyszerű fekete vonalból álló, amely a nyomdafőnök szempontjából a legolcsóbbnak látszik. Csak látszik, mert akcidens-szedőinknek megvan az a rossz tulajdonságuk, hogy irtóznak az egyszerűségtől. Hogy ügyességüket fitogtassák, az egyszerű fekete vonallal sokszor valószínű labirintust tákolnak össze, ami pedig sok-sok időbe, közvetve tehát pénzbe kerül. A vonalgörbítés és lénia-faragás rég eltemetett kultusza mintha megint föl akarna elevenedni.

Módjával használva: az egyszerű fekete vonal igen jó ornamentum számba vehető, különösen ha valami kapcsolásra alkalmas betűöntői sorozatunk is van hozzá, amivel itt-ott — már tudniillik ahol szükséges — némi élénkséget adhatunk bele. E nélkül sok esetben vagy túlságosan egyszerű vagy merev a lénia-díszünk.

A másik fajta díszek csoportjába az úgynevezett „fekete-fehér technikájú“ ornamentumok tartoznak

Ezeknél az a baj, hogy rendszerint meglehetősen sötétek, s így főképpen csak hirdetés-szerű dolgoknak, meg többszínűre tervezett nyomtatványoknak a szedésekor használhatók ki teljes mértékben. Vékonyvonalas vagy irott betűk egyszínes nyomtatásban nem alkalmazhatók velük egy lapon.

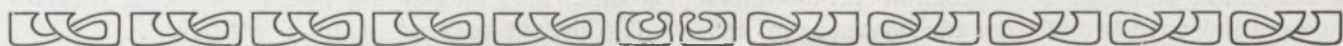
A harmadik fajta díszek csoportja a modernizált Empire- meg Biedermeier-stílusok motívumaiból áll. Szép is, jó is az ilyesfajta dísz, de végtelenül sablonos. E stílusok elemeit úgyszólván az újjainkon számolhatjuk össze: virág- meg levélfüzér az egész, itt-ott egy-egy virágos kehellyel, női fejjel, madárkával avagy építészeti motívummal tarkítva. A levél majdnem kizárólag babér, a virág többnyire rózsza. Legalább a betűöntői Empire- és Biedermeier-sorozatokban alig akad más motívum. Az egyes ornamentumdarabok e mellett meglehetősen nagyok; egyszeri-kétszeri látásra a laikus szemlélőnek is az emlékezetébe vésődnek, s harmadszorra már plágiumot sejt a dologban.

Most ugyan újra dereng valami a látóhatáron. Egy hatalmas lipcsei betűöntőde több száz új motívummal lépett a piacra; lehet hogy az e fajta, erősen stilizált növényelemekkel kevert vonalas dísz lesz a közel jövő legdivatosabb tipográfiai ornamentuma. Különösen azért valószínű ez, mert sok benne a kisebb darab, ami pedig a könyvnyomtató szempontjából igen előnyös valami. Emlékezzünk csak vissza a Waldow-féle apró kombinációs

díszekre, meg az ezek korszakát követő kisebb tompafinom ornamentumsorozatokra: micsoda hálás díszítő anyagunk volt ez évek hosszú során át, s hány százféle kombinációban használhattuk föl különösen világosabb betűkkel kapcsolatban. Az igaz, hogy e nagyon apró díszek önálló dekorációképpen nem igen jöhettek számításba, s inkább csak soroknak, díszítő vonalnak eleven kísérőjéül voltak alkalmasak.

S itt mindjárt meg is állapíthatjuk a könyvnyomdai díszek hasznavehetőségének a kriteriumát: mentőkisebbség az ornamentumdarabok, annál többféleképpen és annál hosszabb ideig használhatók, de egyszersmind önálló dekoráló képességük is annál csekélyebb; mentől nagyobbak: alkalmazhatóságuk a nagyság arányában mind korlátoltabb lesz, s a megúnás veszedelmének annál jobban ki vannak téve, de viszont — ügyesen alkalmazva — kitűnően dekorálnak önállóan is.

Mint mindenben, úgy is az arany középút a legjobb. Az ornamentumsorozatok egyes darabjai átlagosan ne legyenek nagyobbak három-négy cicerónál, de viszont nonpareillyeni kicsinységűvé se törpüljenek. Ha e szempontok szigorú megtartása mellett az ornamentum a művészi követelményeknek is megfelel, jól kapcsolható és egyszínű meg többszínű nyomtatáshoz egyaránt alkalmas: bátran belevághatunk a megrendelésébe, mert előreláthatólag kifizetődik majd a dolog.

Nyomtatási technika.

Fényes nyomtatás.

Gyakran megtörténik, hogy bár nagyobb szívóképességű vagy durvább papirosra kell nyomtatnunk, mégis megkövetelik, hogy a nyomat bizonyos részén valamely szín fénylően emelkedjék ki. Ezt természetesen a megszokott módon sehogy sem érhetjük el. Nem marad ilyenkor más hátra, mint hogy a nyomtatványon firnászos előnyomtatást végezzünk.

Az előnyomtatásra használt firnászsal a papiros szívóképességéhez kell igazodnunk. Kevésbé enyvezett papirosra például két rész gyöngé és egy rész közép-erős firnászt vehetünk. De mert az előnyomat a firnász színétől sárgásba játszanék, kremsi fehéret, esetleg — a papiros eredeti színéhez képest — kék vagy egyéb festéket is keverhetünk belé, persze csak igen csekély mennyiségben.

Nyomtatáskor ügyelnünk kell arra, hogy a firnászt ne adagoljuk nagyon bőségesen. Az előnyomatos íveket kicsiny csomókban széjjelrakjuk, hogy gyorsabban száradjanak.

Az eredeti színnel való végleges nyomtatáskor a festéket firnászsal és valamicske folyékony szikativ-

val keverjük. Az utóbbi helyett transzparens fehérrel kevert fénylő firnászt is vehetünk. Esetleg petróleumot vagy valami festékpuhító tinkturát is keverhetünk belé.

Celluloidlapokra való nyomtatás.

A festék gyors száradása ennél a fő dolog. A szárítást gyorsító szerek közül a szikativ meg a szárító firnász a gyakorlatban jól beváltak; kevéske kopállakot is keverhetünk hozzájuk, sőt egy-két cöppnyi nitrobenzolt is, amely utóbbi a celluloidlap fölületét kissé megpuhítja, úgy hogy a festék könnyebben szívódhatik belé. A poralakú szárító szerek gyöngítik a festék fényét, tehát a legtöbb esetben nem ajánlhatók. A celluloidra való nyomtatás tekintetében fontos még az is, hogy az egymásra nyomtatandó színfölületek száma lehetőleg kevés legyen. A nyomtatáshoz használt festéknek nem szabad bőséges adagolásúnak lennie. Az esetleges makulaturát terpentinnel, spiritusszal vagy benzinnel lemoshatjuk, úgy hogy újra berakható a gépbe.

Fuchs Zsigmond jubileuma.

A Könyvnyomdászok Szakköre alelnökének, Fuchs Zsigmond szaktársunknak negyven-esztendősi nyomdászkodási jubileumát ünnepelte e hó 8-án a budapesti nyomdászvilág. Annyi szó esett a jubileumról és oly általánosan ünnepeltük Fuchs szaktársunkat, hogy szinte fölösleges volna az ünnepély részleteit elmondani, s a jubiláns magasztalásába belemélyedni. Az előbbi ügyis ismeri mindenki, az utóbbit pedig fölöslegessé teszi, ha archivális értékénél fogva alantabb megismertetjük olvasóinkkal a jubiláns élete folyását és szakirodalmi működését.

Fuchs Zsigmond 1853-ban született Budapesten, itt végezte inas-éveit, s itt töltötte el nyomdász-kodásának majdnem egész eddigi negyven esztendejét. 1866-ban a Kunossy és Réthy féle nyomdába állott be szedőinasnak, de mert rosszul bántak vele: mihamar a nyomtató-osztályba kéredzkedett. Másfél esztendői tanulás után tanítómesterével együtt a Deutsch-féle nyomdába ment át. Föl-szabadulása után 1872-ig maradt itt, amikor is Bécsbe ment. 1873-ban katonasorba kerülve, elhagyta helyét. 1874-ben Dick testvéreknél dolgozott, innét rövid idő múlva a Légrády-nyomdába került, ahol 1877-ig volt, amikor Schlenker Samuval bérbe vette az akkori „Magyar Hirlap“ nyomdát. Ez az állapot sem tartott sokáig és 1879-ben éjjeli gépmesteri állást foglalt el a rég megszűnt Schlesinger és Wohlaier féle nyomdában. E helyen nyolc évet töltött, míg végre 1887 végén a Pallas-nyomdába került főgépmesternek, ahol aztán bőven nyílt alkalma ahhoz, hogy tudását érvényesítse.

Fuchs Zsigmond irodalmi munkássága 1884 körül kezdődött, még pedig — mint öregebb szakíróinknál általában — nem szaktechnikai, hanem nyomdásztársadalmi dolgozatokkal. Főképpen a Typographia megmagyarosodásának kérdésével és a Gépmesterek és Nyomók Köre megalapításával függnek össze ekkori írásai. Valami sok rózsát nem arathatott e téren, mert csakhamar visszavonul mindentől, s néhány esztendeig semmi irott nyomát nem látjuk munkálkodásának.

1888-ban tűnik föl újra, de már kizárólagosan szaktechnikai tárgyú dolgokkal foglalatostkodva. Ebben az esztendőben indította meg Pusztai Ferenc a maga Magyar Nyomdászát s Fuchs Zsigmond is — bár ez időtájt még éppen hogy csak törte valahogy a magyar nyelvet — egyszerűben munkatársai közé sorakozott. Első cikke a glacé-papírosra való nyomtatásról szólt.

1889-ben már három terjedelmesebb dolgozatot közölt tőle a Magyar Nyomdász. Az egyik a tengelyágak kimelegedéséről, a másik a könyvek nyomtatásáról szólt. A harmadiknak az alapnyomati lemezek ismertetése volt a tárgya. Ezzel a kedves témájával három esztendőn át mind-

untalan meg-megjelent a Magyar Nyomdász hasábjain. Fogyatékos nyelvezete mellett is sokat tanultunk eme cikkekből, mert hiszen ilyen tárgyú dolgozatok annakelőtte magyarul nem láttak napvilágot.

1890-ben a kirakó készülékekről meg a hajtószíjak egyoldalú futásáról írt apróbb dolgozatain kívül egy hosszabb cikksorozata látott napvilágot a Magyar Nyomdászban. A festékek anyagáról és tulajdonságairól szólt ez.

Ugyanebben az évben az alapnyomati lemezek használatának módjáról is írt egyet-mást.

1891-ben lankadni kezdett szakírói buzgalma. Mindössze, hogy csak két régi kedves témájával: a festékek tulajdonságaival és

az alapnyomati lemezek kidolgozásának és nyomtatásának a módjával foglalkozott alaposabban. A Magyar Nyomdászban megjelent eme két dolgozata után három-esztendősi időközt látunk, amelyben szakirodalmunkat nem gazdagította munkálkodásával. Notice-szerű, apró közleményeket még csak megeresztett néha napján, de nem írta alá azokat. Hosszabb lélekzetű dolgokra pedig nem vállalkozott. S ez annál csodálatosabb, mert benső barátság kötötte a Magyar Nyomdász kiadójához.

1895-ben tért csak vissza régi szerelméhez, akkori Évkönyvünkben alapos cikket írva az abban az időben nálunk még teljességgel ismeretlen háromszinű nyomtatásról. Mellékleten is bemutatta

ezt az azóta szélteben kultivált sokszorosító eljárást. Olvasóink talán meg emlékeznek is rája. „Madonna della Sedia“ volt az aláírása.

1896-ban nem írt nagyobb szakdolgozatot; 1897-ben azonban újra megszólalt, az önműködő ívberakó készülékeket ismertette a Magyar Nyomdászaton és Szöllőssy Mihály Graphicájában.

1898-tól kezdve állandó munkatársa a Magyar Nyomdászok Évkönyvének. Ez évben a nyomdagépek elektromos hajtásáról írt belé igen tanulságos cikket.

1899-iki évkönyvi cikke a gépmester adminisztratív működéséről szól. Ugyanez a cikk németül is megjelent Rockstroh & Schneider „Victoria“ című lapjában. A Magyar Nyomdászaton ez évben a nyomóhengerről és nyomóalapról írt alapos cikket.

1900-ban „A gépteremben“ című dolgozata jelent meg Évkönyvünkben. Ugyanide 1901-ben a gyorsajtókról, 1902-ben a festékekről írt jó értekezéseket.

1905-ban alaposan nekibuzdult a szakirodalomnak. Ez év elején adta ki „A színes festékek a nyomdászaton“ című könyvét, amely mintegy 100 szövegoldalra terjed, s a színek látásáról és a színharmóniáról szóló fejezetek után a festékek kémiajáról és tulajdonságairól, keverésükről, s a színes nyomtatás különböző módjairól szól. Ugyan- ebben az évben a Magyar Nyomdászaton is két dolgozata látott napvilágot. Az egyikben a gyorsajtókat választotta tárgyul, a másikban a duplex- festékek tulajdonságait ismerteti, amennyiben erről akkoriban már szó lehetett.

1904-től kezdve szaktanfolyamainkon is jelentékeny munkálkodást fejtett ki. A gyorsajtókról valóságos könyvet írt, s előadásait részben erre alapította. E terjedelmes munkájából szaktanfolyami értesítőink közöltek szemelvényeket.

1905-iki Évkönyvünkbe „Ujdonságok a nyomtatástechnika köréből“ címmel, az 1906-ikiba pedig

„A festék és papiros egymásra-hatása“ címmel írt igen alapos cikkeket. Mostani Évkönyvünkben a mehanikus egyengető eljárásokat ismerteti.

Ezzel még távolról sincs kimerítve irodalmi munkássága. Társadalmi kérdésekről szóló, tanulásra serkentő cikket írt ő ezenkívül akárhányat. Sőt szaktechnikai cikkeket is. A Gépmesterek Köre havi füzetkéjének, a Szakbizottsági Értesítőnek fő-fő oszlopa volt, amióta csak azt megalapították. Majd mindegyik számban találunk valami ügyesebb dolgozatot a tollából

Rendes munkatársa ezenkívül Stadthagen „Die Graphische Welt“ című újságának s a Rochstroh-féle „Victoria“ is nem egy alapos dolgozatot közölt az ő tollából. N.

A történelmi hűség kedvéért végezetül mégis fölemlítjük, hogy úgy a délelőtti nyomdai ünnepély, mint a budai vigadói estély fényesen, a jubiláns érdemes személyéhez méltóan folyt le, a nyomdász- ság színe-java és a jubiláns személyéhez közel álló előkelőségek nagy számának részvételével.

* * *

Ama sok szép ajándék között, amellyel a Pallas-nyomda személyzete Fuchs kollégánknak kedveskedett, helyet foglalt arcképe is, melyet *Rosenberg Aladár* kollégánk festett olajba. Szépen és jól megfestett kép, melyről visszatükröződik, hogy aki festette: jó látóképességgel van megáldva, s amit lát, helyesen tudja vászonra vetni. Bánni tud a színekkel és kifogástalanul tudja azokat a vászonra felrakni. Szaktársunknak első nagyobb alkotása Gutenberg atyamesterünk mellképe, melyet klasz- szikus zsánerben festett meg. E kép most a Gépmesterek Köre helyiségének falát ékesíti. Ujabb képein haladást látunk, s Fuchs-képe modern fel- fogásban készült. Szt.

„Dux“ önműködő ívberakó készülék.

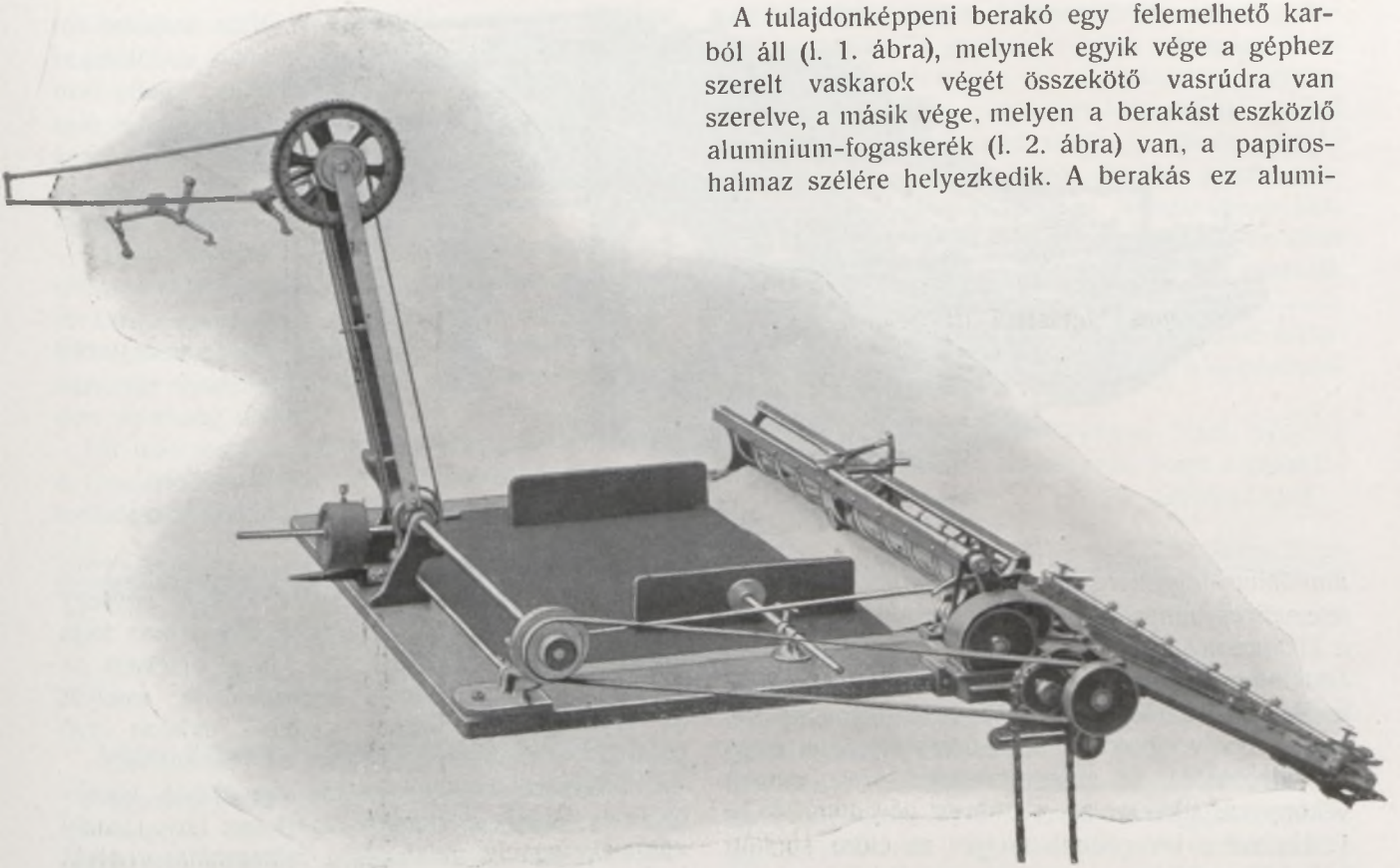
A technika ama vívmánya, hogy a munkáskéz egyes munkanemek elvégzésénél nélkülözhetővé, hogy ne mondjuk fölöslegessé válhassék, lassan bár, de feltartóztathatlanul válik mind szélesebb körűvé. Minduntalan olvashatunk oly találmányokról és azoknak célszerű voltáról, melyek lehetőségében néhány év előtt még alaposan és joggal kételkedtünk volna.

Így vagyunk az önműködő ívberakó készülékekkel is. Számptalan olyan készülék került már forgalomba, amelyikről azt hitték, hogy ez az igazi, ez a tökéletes és rövid idő múlva meg kellett arról

győződni, hogy bizony nemcsak hogy nem volt tökéletes, de egyáltalán hasznavehető sem igen.

Azt hiszem, nem kockáztatok nagyon merész kijelentést, ha azt mondom, hogy mellékelt ábrák olyan készüléket mutatnak be, amely hivatva van a kézzel való berakást a gyorsajtón nélkülözhetővé tenni.

A Magyar Nyomdászok Évkönyve 1906. évi 21-ik évfolyamában a berakó készülékekről szóló cikkben ugyan a Dux-féle önműködő ívberakó készüléket hosszabb ismertetésben méltattam, de úgy vélekedem, hogy nem végzek felesleges munkát,

1. ábra. „Dux” önműködő ívberakó készülék fölemelt karral

ha e helyen az ábrák magyarázataképpen újabban elmondok egyet-mást e készülék célszerűségéről.

A Dux-féle önműködő ívberakó a kézzel való berakás elvére van alapítva és mivel ez elvitathatlanul az egyedüli helyes módszer, mellyel ez a kérdés megoldható volt: célszerűsége szembeötlő.

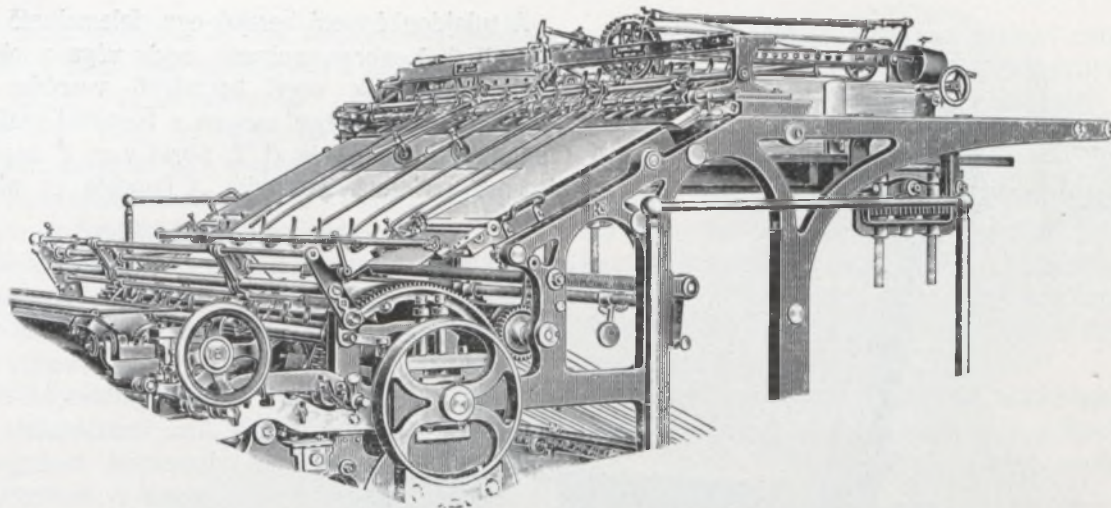
A készülék maga a gyorsajtó jobb és bal oldalára szerelt egy-egy vaskarra van illesztve, úgy hogy a gép fölött kiemelkedik. E vaskarokra van a fel- és lefelé mozgatható berakó-deszka vízszintesen elhelyezve; e deszka csavarok által s egy kézzel hajtandó emelőfogantyú segítségével mozgásba hozható.

A mozgó berakó-deszka a gép végén olyképp van elhelyezve, hogy a szükséges mélységre leereszthető. Így a papír minősége szerint 3000—5000 ívet is tehetünk fel egyszerre. Mielőtt a nyomást elkezdjük, a berakó-deszkat a kellő magasságba kell igazítanunk az előbb említett emelőfogantyú segítségével; a további állítást a készülék maga végzi automatikusan, olyképp, hogy egy tapintó-készülék minden egyes berakott ív után a papiroshalmazra ereszkedik, s ha nem tapint papirost: fogaskereket hoz mozgásba és ez egyszeri körülforgással a papiroshalmazt tartó deszkat ismét a kellő magasságba emeli.

niium-fogaskerék segítségével olyképpen történik, mint azt kézzel a simító-csonttal végzik, azaz az ívek egyenkint előresimíttatnak (l. 3. ábra). Az alumínium-fogaskerék a papiroshalmaz legfelső ívén rotációs forgást végez mindaddig, míg az ív, mely két gummikerék segítségével vitetik előre, az úgynevezett kikapcsoló készülékhez érkezik; itt az ív egy kis nyelvet érint, amely rúgó segítségével az

2. ábra. Az ívberakást eszközölő alumínium-fogaskerék. (Előresimítő tárcsa)

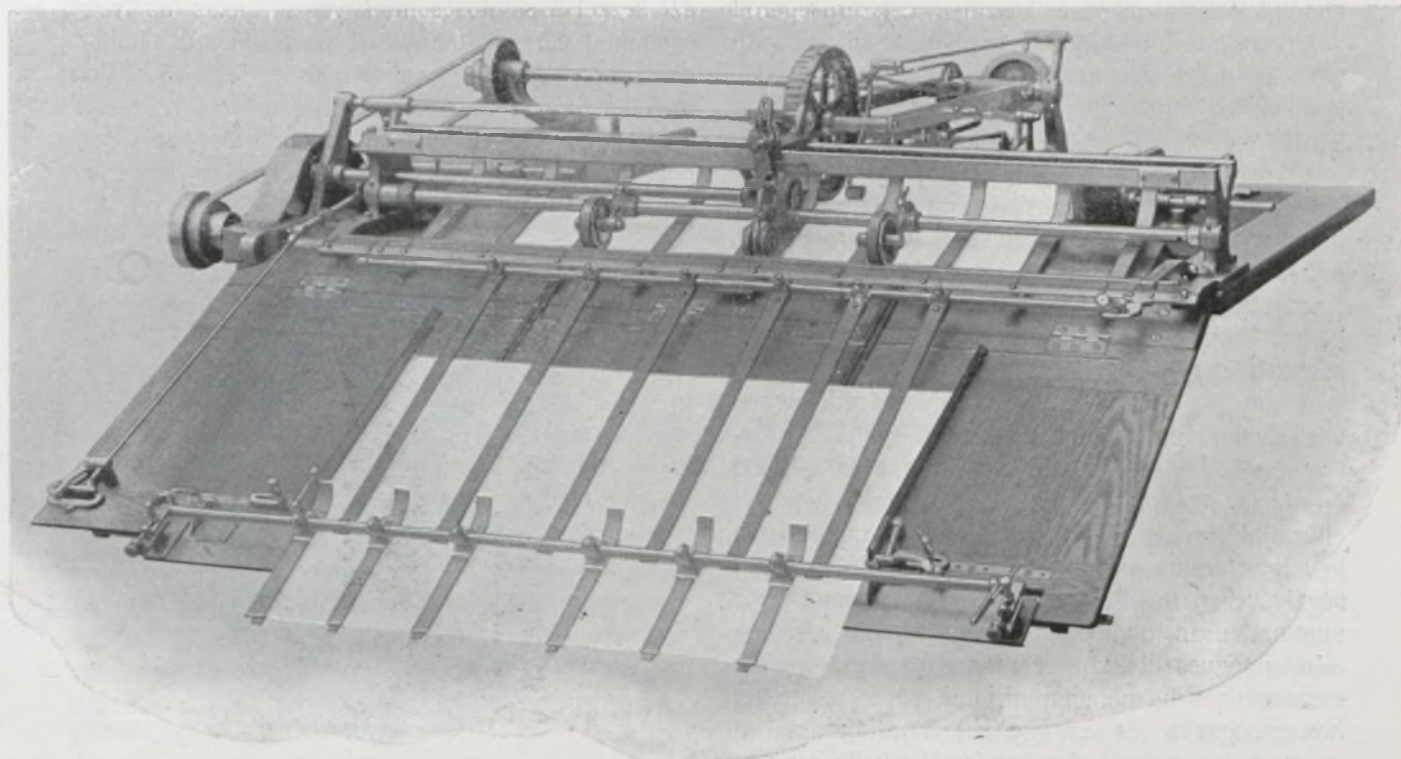
3. ábra. „Dux” önműködő ívberakó készülék működésben.

aluminium-fogaskereket a papiroshalmazról kissé felemeli és mindaddig forogva fentartja, míg az ív a kikapcsolót elhagyja; amidőn ez megtörtént, az aluminium-fogaskerék ismét a papiroshalmazra ereszkedik és folytatódik az előbb leírt folyamat. Két vagy több ív egyszerre való továbbításának megakadályozására az aluminium-fogaskerék mögött vékony vaspálcikára szerelt három görgő van (l. az 1. ábránál a levegőben), melyek az előre simított íveket leszorítják.

Amint az ív a vízszintes berakó-deszkát elhagyja és a rézsútós deszkán lefelé halad az illesztékhez :

a mindkét oldalt jobbról balra mozgó egy-egy oldalmértékhez ér (l. 4. ábrát), amely az ívet tolja illetve húzza (azaz azon az oldalon, melyen az illeszték van: egy tapintó ereszthető le, amelyik az ívet megfogva, húzza; a másik oldalon levő oldalmérték pedig tolja az ívet az illesztékhez).

Mindezekon kívül a készülék önműködő kikapcsoló és fékező szerkezettel is el van látva, amely automatikusan, a villamosság felhasználása nélkül működik; ugyanis a nyomóhenger holt pontján csatornácskák vannak bemélyesztve, amelyekbe nyelvecskék illeszkednek és ha a papiroshalmaz-

4. ábra. „Dux” önműködő ívberakó készülék elülről nézve. (A felső íven a továbbító gummikerekek, az alsó íven a mozgó oldalmértékek.)

ról behajtott szélű ív kerül elő, vagy ha az ívek vezetésében zavar támad, avagy ha a papiroshalmaz elfogy: akkor e nyelvecskék a szabadon maradt bemélyedésekbe illeszkednek és ezáltal a szerkezet rögtön megállítja a gyorsajót. Úgyszólván az egész készülék óramű finomságával és pontosságával működik.

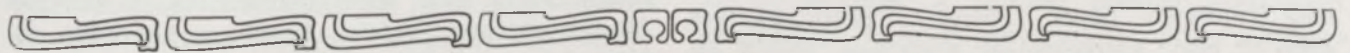
A leírt készülék már körülbelül két éve működik a székes főváros házi nyomdájában egy kétfordulatú gyorsajón, és mondhatni, hogy minden tekintetben bevált, mivel már a flórposztól a 3-as kartonig mindenfajta papirost nyomtattak vele, minden nehézség nélkül.

Ha már most a célszerűségi szempontot nézzük: a Dux-féle önműködő ívberakó készüléknek a kétfordulatú gyorsajókon való alkalmazásakor a nyom-

tató-képesség teljesen kihasználható, mivel a berakó készülékre a gyorsajó teljes sebessége semmiféle hatással sincsen; de a közönséges gyorsajóknál is nagyon célszerűen használható, mivel egy sajóra két Dux-készülék is alkalmazható: egyik jobbról, a másik balról, ép úgy, mintha kézzel történne a berakás és így természetesen kétféle minőségű és nagyságú papiros is kerülhet egyszerre felhasználásra. Azonkívül a két készülék össze is kapcsolható és egyként működik, mely esetben a legnagyobb ívek berakása annál biztosabb, mert a két végükön vezetnek a nyomóhengerhez.

Érdeklődőknek a székesfővárosi házi nyomda igazgatósága szívesen megengedi, hogy a készüléket megismerhessék.

Sarlós Lajos.

Könyvismertetés.

Löwy Salamon: Nyomdai vázlatkészítés.

Augenfeld Miksa „Magyar Könyvnyomtatás“ című vállalatának keretében végre megjelent az első olyan füzet, amelyet csakugyan minden ízében szakmunkának nevezhetünk. Nem is füzet, hanem valósággal könyv, mert hiszen nem kevesebb, mint 144 oldalra terjed s ezenkívül melléklet is van benne vagy nyolc darab.

A könyv a könyvnyomtatási technikának csak egyetlen kicsiny ágazatát tárgyalja, de alaposan. Szerzője nem kalandozott össze-vissza a könyvnyomtatás „hímes mezején“, hanem kiragadva a rengeteg anyagból egyetlen picinyke tárgyat, azt olyan alaposan s oly lelkiismeretesen taglalja és ismerteti meg, hogy szinte lehetetlen volna meg nem érteni. Aki tudja, hogy a pusztán vázlatkészítésen kívül még hányféle tanulmányköre van a könyvnyomtatónak, el kell, hogy álmétkodjék a könyvnyomtatásnak mint tudománynak és művészetnek a végtelenséggel határos kiterjedése fölött. Pedig a szerző azt állítja előszavában, hogy ezt az egyetlen szűkkörű, bár fontos tárgyat sem merítette ki azon a másfél száz oldalon: „A kérdés, melyet itt tárgyalnom kell, oly természetű, hogy meglehetősen részletes tárgyalást igényel s ezt ebben a szűk keretben teljesen kimeríteni lehetetlen“ — mondja.

Biztosítjuk a szerzőt, hogy derék munkát végzett. Aki a könyvét átolvassa: nem kótyagosodik bele a dióhéjba foglalt sokféle adathalmazba, mint némely más szakkönyv olvasásakor, hanem e helyett alaposan megismer egy bizonyos munkafolyamatot, még pedig olyant, aminek megismerésére a mai

világban elengedhetetlen szüksége van a főlzínen maradni akaró betűszedőnek.

A könyv tartalmát részletesebben ismertetnünk most lehetetlen. De a fejezetek is elég beszédesek. Így következnek egymásután: a vázlatkészítés haszna; a betűöntődei anyagok használatának előnyei; miként és mily mértékben érvényesítsük rajztudásunkat a betűöntődei anyagokkal való munkálkodásnál; a nyomdai vázlatkészítés technikája (1. a vázlatkészítéshez szükséges eszközök, 2. a vázlatkészítésről általában, 3. saját használatra szánt, nem teljes kivitelű vázlatok, 4. teljes kivitelű vázlatok); színezés, színharmónia; az alapnyomatok alkalmazása. Mind e dolgokról 144 oldalon sok hasznos dolgot lehet elmondani, s ezt a szerző meg is teszi, mellékesen még 40 ábrával is illusztrálva a mondanivalóját.

Különösen értékes és praktikussá teszi a könyvet az, hogy amit szerző elmond benne, mind az ő saját, évek során át szerzett tapasztalataiból van leszűrve. Amit megírt: azt sokszorosan ki is próbálta. S hogy munkarendszere jónak bizonyult: talán legjobban igazolhatja az a körülmény, hogy újabban — tehát különböző irányokban való öt-estendő próbálkozás után — az ő rendszerét fogadtuk el a tanfolyamainkon is. Már csak ezért is melegen ajánlhatjuk a munkáját mindenkinek.

A könyv külső kiállítása tekintetében tudnánk néhány komoly kifogást mondani, de most beérjük eggyel is: az autotípiák szégyenére válnak a magyar sokszorosító iparnak. Csupa piszok, csupa folt majd mind. S bár a nyomás is különb lehetett volna: a hiba főképp a cinkografus lelkén szárad, aki igazán megdöbbenően hanyagul végezte a dolgát

Wörner J. és Társa árjegyzéke.

Ebben a rovatban emlékezünk meg e könyvről, egyrészt a szép kiállítása, másrészt pedig tanulságos tartalma okáért. Az ilyen jó kiállítású, bőségesen illusztrált árjegyzéket instruktív értékénél fogva bátran számíthatjuk a szakmunkák sorába.

A könyvnek már a külseje is igen szép. Két sor — egy alul, egy fölül —, de ez aztán dombornyomásosan, aranyszínben emelkedik ki a vas-tag sötétszürke papirosból. Köztük az oblongumalakú mélyített nyomás, jóféle fehér papiroson nyomtatott autotipia ragasztva belé. S amilyen szép a könyv kívül, olyan szép belül is. A gépmester kitett véle magáért.

Lapozgatva az árjegyzéket, sorra vonulnak el előttünk a jobbnál jobb nyomdagépek autotipiai megfamestetű képei. Liberty-rendszerű tégelyes sajtó az első; szerkezetének sematikus ábrája ott lóg szaktanfolyamaink kísérleti nyomdájának a falán is. Különben igen praktikus és jó gép. A „Hungária“ akcicens gyorsajtó következik utána, melyből kétféle nagyságot épít a gyár, az egyiknek 35 : 48, a másiknak pedig 42 : 56 cm. a nyomás-fölülete.

Két fölrakó hengerrel ellátott, vasutas járatú könyvnyomdai gyorsajtók következnek ezután, nem kevesebb mint nyolcféle nagyságban, 45 : 65-ös formátumtól 95×130 cm.-esig. Egy I. számú tökéletesen fölszerelt példányt tanfolyamaink kísérleti nyomdájának adott belőle a nemes érzésű gépgyáros. Hogy minő pompás gép ez : kitünően bizonyítják a gépmesteri tanfolyamon készült próbanyomtatványok is.

A négy festékező hengerrel fölszerelt vasutas járatú gépek ötféle nagyságban készülnek; a legkisebb formátumuk 60 : 90, a legnagyobb 95 : 130 cm. E vasutas rendszerű gépeken kívül azonban görgőjáratúakat is készít a gyár, még pedig két-pályásakat és négy-pályásakat. A festékező hengerek száma szerint is válogathatunk köztük. Autotipiai és színes munkák nyomtatására pedig ezeken kívül egy rendkívül szilárd géptípust épít a gyár, négy-pályás görgőjáratúval és természetesen négy festékező hengerre számítva. Ez a kitünő gép minden tekintetben megállja a sarat a külföldi gyártmányú kromotipiai sajtókkal szemben. A gép talpzata a forgató-tengely csapágyaival egyetlen szilárd öntésből áll; hosszanti és keresztirányú merevítő bordáinál fogva a legnagyobb nyomásnak is ellenáll, úgy hogy áthajlás esete teljesen ki van zárva. A nyomóhenger a merevítő bordákon kívül kettős tengellyel is el van látva; az egyik öntöttvasból öntődött a hengerrel együtt egy darabban, a másik hatalmas tengely pedig acélból való, s bronz csapágyakban nyugszik.

Készít a Wörner-gyár két szint nyomó gyorsajtókat, de sőt még kétfordulatúakat is. Az utóbbiak festékezése kettős: hengeres meg asztali; a festékező hengerek száma természetesen négy és az ívek kirakása elül történik. Olyan nyomdákban, ahol rendszeresen nagyobb példányszámú nyomtatványok készülnek: egykettőre kifizetődik ez a géptípus, mert hiszen a nyomtatás gyorsasága jóval nagyobb nála, mint a közönséges gyorsajtóknál.

Litográfiai gyorsajtókat hatfelé nagyságban készít a Wörner-gyár, valamennyit kitünő anyagból és rendkívül szilárdan, amit már maga a görgőjárat is meglehetősen biztosít.

Az árjegyzéket tovább lapozgatva, a könyvmdai kézi sajtók után a rotációs gépek csoportjához jutunk. Ez a gyár legfő specialitása, s nemcsak Magyarországon kapós, hanem a külföldön is. Különösen a Balkán-államokban majdnem mindenütt Wörner-féle rotációsokat látunk.

Nem kevesebb mint tízféle rotációs gép ábrája van meg az árjegyzékben. Négy- és nyolcoldalas gépek vízszintes meg függőleges nyomómű-elrendezéssel, nyolc-, tizenhat- meg harminckét-oldalas „iker“ rotációsok, képes ujságok nyomtatására való harminckét-oldalas gépek, egy négytekercesz koloszsus, meg egy két szint nyomó rotációs. Egytől-egyig hatalmas bizonyítékai a budapesti gyár kiválóságának.

Az árjegyzék végül a rotációs stereotípiához való kellékek közül mutat be egy sereg kitünő gyártmányt, valamint a könyvkötői segédgépek legfontosabbjai közül is egyet-egyet.

Negyven esztendővel ezelőtt még csak egyszerű szerelőmunkás volt a Wörner-gyár alapítója; ma már több mint 700-ra rúg az ő munkásainak a száma. S a mellett a gyár még mindig fejlődőben van. Kitünő mérnökök, nagy-tapasztalatú szerelőmunkások folyton keresik a módját: hogyan lehetne a már most is elsőrendű gépeket a lehető leg-tökéletesebbekké tenni?

Magyar Iparművészet.

E pompás folyóirat most megjelent hatodik füzetében Papp Sándor méltatja a nemrég elhunyt szobrász-tanárnak, Mátrai Lajos Györgynek munkásságát; Lakatos Artur a művészetnek a szövőiparban való szerepéről ír érdekes fejtegetést, amelyben rámutat a módokra és eszközökre, miként lehetne hazai szövőiparunkba a művészi elemet belevinni. Az iparművészeti oktatás reformjáról és a drezdai iparművészeti kiállításról, a párisi és a londoni iparművészeti mozgalmakról szóló tudósítások, valamint a milánói kiállítás iparművészeti csoportjának újjászületéséről szóló cikkek és a szokott gondal szerkesztett rovatok egészítik ki a

füzet tartalmát. A művészi képek a drezdai és a milánói kiállítás érdekes részleteit, úgyszintén a társulat legutóbbi érem pályázatának kiválóbb pályaműveit mutatják. Három remek színes melléklet grafikai művészetünk magas színvonalát bizonyítja. A füzet magában foglalja még a milánói kiállítás iparművészeti csoportjában kitüntetett kiállítók névsorát is. Melegen ajánljuk ezt az előkelő művészi folyóiratot olvasóink figyelmébe. A Magyar Iparművészeti Társulat tagjainak illetményként jár. Előfizetési díj ugyanennyi.

Müller József : Das Zeichnen und Ätzen (rajzolás és maratás).

Német nyelvű szakkönyvet csak igen ritka esetben szoktunk ismertetni, de most kettős okunk van rá: a könyv még a hatalmas német szakirodalomban is elsőrendű, kitűnő szakmunka számba megy, aztán meg budapesti szaktársunk, a Hornyánszky-nyomda akcidenst faktora írta.

Az új szakkönyv célja: a modern könyvnyomtatónak és grafikai rajzolóknak útmutatást adni arra nézvést, hogy a rajzaikat micsoda úton-módon tehetik nyomtatásra alkalmassá vagy a maguk, vagy pedig a hivatásos kemigrafus munkája által. A mesterszedőkkel ezenkívül megismerteti ama rajzoló technikákat és fogásokat is, amelyek segítségével magukat az öntödei anyag használatától függetlenebbé tehetik, illetőleg amelyeknek révén az utóbbit változatosabban és a célnak megfelelőbben használhatják föl. Mindeme célok elérhetőse, vagyis a könyvnek abszolút jósága már a kitűnő szakember Müller József személye által is biztosítva volt. Mint mindannyian tudjuk, évek hosszú sora óta majdnem kizárólagosan ebben a munkakörben él, s nagy termelőképességével meg sokoldalúságával már régesrégiben bizonyította, hogy e tekintetben a legjobb szakember egész Magyarországon. Ha aztán ez a szaktársunk szakismereteit és tapasztalatait könyvben megírja: lehet-e az más, mint jó és tanulságos?

A könyv három részre van osztva. Az első rész a tervezésre és reprodukcióra irányuló rajzolás legfőbb technikáit ismerteti. Egyebek közt le van írva benne az is: hogyan kell közvetlenül a cinklemezre rajzolni meg belevésni; tárgyalja a betűs szövegnek meg vignettáknak a rajzoló és a munkáit önállóan marató könyvnyomtató által való alkalmazását, s megismerteti a különböző célokat szolgáló retusozó és mintázó eljárásokat is.

A könyv második részének az a rendeltetése, hogy a könyvnyomdász meg a hivatásos kemigrafus között való érintkezést megkönnyítse. Megismerteti ezenkívül azokat a módokat, amelyekkel síma avagy mintázott fölületeket vihetünk bele a

rajzba, megtanít a különböző retusokra, meg más olyan technikákra, amelyeknek tudása a modern grafikusra nézve elkerülhetetlenül szükséges. Az a könyvnyomtató, aki rajzait maga akarja cinkbe maratni, megtalálja itt annak a leírását, hogy miképpen viheti át az eredetijét a maratásra szánt fémre, miképpen készítheti elő a tónusokkal ellátott meg színeseknek tervezett rajzok maratását, s a negatív kliséknek és domború nyomtatáshoz való maratott kliséknek a készítését.

A harmadik rész kiválólag a cinkmaratás ama módjainak van szentelve, amelyeket a grafikai rajzoló vagy a rajzolóval is foglalkozó könyvnyomtató maga is könnyű szerrel megtanulhat s gyakorolhat. Egy sereg olyan eljárást ismertet itt a szerző, amelyek — minthogy a gyakorlati életből merítvük — igényeinknek a legtöbb esetben tökéletesen megfelelnek. E technikák egyrészt jobbra könnyen elsajátíthatók, másrészt pedig a gyakorlásukhoz szükségelt eszközök sem drágák, s elhelyezésükhöz sem kell nagy hely. Egytől-egyig olyan eljárás valamennyi, amihez közvetlen fotografálás nem szükséges, miáltal a drága reprodukciós kamarára, objektívekre, raszterekre, különféle segítő-gépekre meg egyéb készülékekre való kiadások vagy teljességgel fölöslegese, vagy pedig minden nyomdában meglévő segítő-eszközök által pótolhatók. Aki ez előírások szerint dolgozik, autotípián s fotografiai kicsinyítésen meg nagyításon kívül a kemigrafus összes munkáit maga elvégezheti, s ezenkívül még egyéb, a kemigrafusok által alig-alig ismert technikákat is sikeresen gyakorolhat.

A szöveg megvilágítására szolgáló példáknak meg illusztrációknak egész serege van e kitűnő könyvben. Rajtuk kívül néhány szép műmelléklet is. Mindezeket részben könyvnyomtatók és rajzoló maratták.

A pompás, minden könyvnyomtatónak melegen ajánlható könyv ára 3 korona és 60 fillér, no meg a portó (30 fillér). Megrendelhető a szerzőnél, a Hornyánszky-nyomdában. N.

Unger W. Artúr : Die Herstellung von Büchern, Illustrationen, Akzidenzen u. s. w.

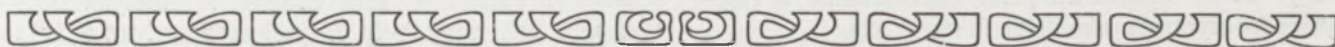
A bécsi grafikai főiskola tudós tanárának e könyvéről meg azért szólunk, mert ez az újabb nyomdászati szakirodalom legjelentősebb terméke.

A könyv alakja nyolcadrét, s hat ciceró vastag. Van benne sok ábra a szöveg közé nyomva, s ezenkívül 62 műmelléklet.

Unger tanár neve ismert Ausztrián kívül nemcsak a külföldön, de minálunk is. Testestül-lelkestül olyan szakember, aki nem kímélve fáradságot, életének minden percét szakja fejlesztésére fordítja, s arra, hogy másokkal e szakot megkedveltesse. Ő volt egyike az elsőeknek, kik a fénynyomtatnak

tipográfiai gyorssajton való nyomtatásával megpróbálkoztak. Sikereket is ért el vele. Hasábszámra lehetne írni azokról a fogásokról, amelyeket ez a zseniális ember a sokszorosításban felhasznált; még olyan speciális dolgokra is mert vállalkozni, mint aminő például a spektráltáblának tipográfiai irisznyomással való nyomtatása. Jelenlegi könyve a modern sokszorosító eljárás valóságos remekműve, s mind a külső kiállítás meg a szövegrész tekintetében, mind pedig technikailag és tartalmilag az egész világ szakirodalmában páratlanul áll. Nincs a sokszorosításnak egyetlen oly ága sem, amelyet könyve ne ismertetne. Megemlékezik mindegyikről, s könyvéből meg lehet tudni a legexcentrikusabb sokszorosító eljárásról is, hogy mi fán termett. Pedagógiai, tudományos és mégis népszerű alapon fejtegeti a sokszorosítás mindkét fő fajtáját, a nyomtatást és a fényvel való képírást. Oktatólag ír a betűöntésről, szedésről, nyomtatásról, szedőgépek-

ről, nyomtató-sajtókról. Kötötten és mégis bőven szenteli a könyv első részét a fényképezésnek. Elmagyarázza a processzust s képen mutat be minden lépést. A könyv többi háromnegyedét a magas-, sík- és mélynyomású eljárások ismertetésének szenteli. A szép stílus teljesen összhangban van a mély szaktudással, az illusztrációk méltóan illeszkednek bele. A 62 műlapon meglátjuk, hogy a könyv írójának törekvését teljes mértékben méltányolták, és igen sok oldalról segítették, hogy fel legyen szemléltető résszel szerelve. Első sorban említjük meg, hogy osztrák állami intézetek is adtak mellékleteket; azonkívül Közép-Európának majd minden jelesebb oly intézete, amely a grafika szolgálatában áll. Így sorakozik egymás mellé a sok melléklet, amelyek az összes számottevőbb sokszorosítási módokat képviselik. Szemlélésük által jellemző sajátságai emlékezetünkbe vésődnek s megtanuljuk őket ismerni. *Szt.*

Szakoktatás.

A Könyvnyomdászok Szakköre tanfolyamai.

Szaktanfolyamaink második ciklusa e hó 16-án fejeződött be. A hallgatóság száma volt az I. számú vázlatkészítési tanfolyamon 21, a II. számún 14, a gépmesteri szakkurzuson 5, a stereotípiain 5: összesen 45. December 17-ikétől január 5-ig bezárólag szünetelni fog az oktatás.

Az önálló előadások sorában fölolvassal kapcsolatos pompás kiállításban volt részünk e hó 16-án. *Prüner Arnold* szaktársunk állított ki különböző művészeti technikával készült exlibris-gyűjteményéből vagy 800 darabot. Kiállítására még visszatérünk.

A tanfolyamoknak harmadik ciklusa január hó 6-án kezdődik. Beosztása marad az eddigi, vagyis lesz két vázlatkészítési kurzus, az egyik vasárnap délelőtti 8 órától 10-ig, a másik 1/211-től 1/21-ig terjedően. A kísérleti nyomdában ezalatt a gépmesterek szakoktatása folyik, egy külön teremben pedig önálló, többnyire kiállításokkal kapcsolatos előadásokat tartunk majd. Az I. számú vázlatkészítési kurzus munkavezetői lesznek: *Kún Mihály* és *Stefáni József*, a II. számúé: *Löwy Salamon* és *Spitz Adolf*. A gépmesterek szaktanfolyamán *Balázs Károly* és *Fuchs Zsigmond* szerepelnek majd előadókképpen.

A tipográfiai vázlatkészítési kurzusok tanítási anyaga körülbelül a következő:

Első nap (jan. 6): A céget hirdető jegyek. Cégekártya keletkezése. Cégekártya alakja és nagysága. Cégekártya szövege. A cég megjelölése a cégekártyá-

kon. Portéka megjelölése a cégekártyákon. Fő sorok száma a cégekártyákon. Szedés súlypontja cégekártyáknál. Emblémák használata. Krétázott papiros. Kromó-papiros. Betűk dekoratív volta. Betű mint sikornamentum. Kátrányfestékek. Lakkfestékek. Megadott alapvonalra rajzolt egyenlőoldalú háromszög. Véséshez való szerszámok. Hibás képzésű főnevek.

Második nap (jan. 13): A céget hirdető jegyek. Szöveg sokasága. Sorok csereberélése cégekártyán stb. A könyvnyomdai dísz szerepe a mesterszedésben. Diszeink fölosztása geometriai, szerves és geometriai formákba szorított szerves díszekre. Renaissance-stb. díszek használhatósága mostan. Klasszikus nyomdadíszek. Cégekártya keretezése. A szalag a keretben. A keret csipkézete. Varrat a kereten. Színek megállapítása a színes nyomtatvány tervezésekor. „Duplex“ papiros. Betűrajzolás szükséges volta. Kis betűk keletkezése. Födő festékek. Szabályos ötszög szerkesztése. Alapnyomati lemezek nyomásbírósa. Német nyelvű szedés.

Harmadik nap (jan. 20): Esküvői meghívók. Keresztelőre szóló meghívók. Modern irány díszítő anyaga. A dísz alkalmazásának a szövegtől való függősége. Növényi motívumok a könyvnyomtatásban. Betű viszonyítása a papirosához. Többfajta betűből szedett nyomtatvány stílusalansága. Bordázott papiros. Kézírással betűk (Didot). Betűírás. Nyomdai festék használata vázlatkészítéskor. Harmonizáló színek. Megadott alapvonalra rajzolt szabályos ötszög. Alapnyomati lemezek ára. Fába vésés. Hibás képzésű melléknevek.

Negyedik nap (jan. 27): Közgyűlési s hasonló meghívók. Mulatságra szóló meghívók. A rajz műhelybeli gyakorlása. A rajzolóképesség: tudomány. Tónus-érték meghatározása. Tónusvázlat. Több-színű nyomtatvány színeinek megállapítása szedés előtt. A papiros mint dísz. Betű mint a nyomtatvány legfő dísze. Akcidens- és díszbetűk. Tört színek. Szabályos hatszög szerkesztése. Lemezvésés könnyűsége. Francia nyelvű szedés.

Ötödik nap (febr. 2): Műsorok. Szöveg és dísz szerepe a nyomtatványon. Díszítmény dolgában takarékoság. Sík-ornamentum magyarázata. Sík kolumnán sík klisé. Sötét dísz, világos szöveg. Jó és rossz papiros hatása a nyomtatvány sikerültére. Látásbeli csalódások a betűnél. Betűk irradációja. Tompított színek. Megadott alapvonalra rajzolt szabályos hatszög. Formamosó szerek oldó hatása az alapnyomati lemezekre. Hibás képzésű igék.

Hatodik nap (febr. 9): Ételrendek. Diszítódarabok kizárása. Diszítmények szignaturája. Ferde gyalulású díszítmények. Papiros szívóképességének túlságos volta. Modern betűk összhatása. Monokróm tárgy. Izokróm nyomtatvány. Négyzetbe rajzolt szabályos nyolcszög. Alapnyomati lemezek megnyúlása. Angol szedés.

Hetedik nap (febr. 16): Belépő-jegyek. Táncrendek. Sorpótló dísz alkalmazása. Rejtő tanár papiros-osztályozása. Modern mediaevalis betűk. Homeokróm nyomtatvány. Polikróm nyomtatvány. Megadott alapvonalra rajzolt szabályos nyolc-szög. Szóelválasztás.

A gépmesteri tanfolyam ideje: vasárnap d. e. 8–12 óra, ez azonban szükség esetén hosszabbra is nyújtható.

Ami az önálló előadásokat illeti, a harmadik ciklus keretében eddig a következők biztosak:

I. *Január 6.* Tárgy: Nyelvtisztaság és ortográfia. Előadó: Novák László.

II. *Január 20.* A festékgyártás. Előadó: Haraszi József.

III. *Január 27.* A modern könyv. Előadó: Novák László.

Vándorkiállítás és felolvasás Kassán.

A szépért és nemesért rajongó kassai kollegáknak vasárnap, e hó 9-én alkalmuk nyílt ahhoz, hogy gyönyörködjenek szakművészetünkben és élvezzenek egy tudományos szakértekezést, melyet Szabó Róbert kollegánk olvasott fel.

Bűnt követnék el, ha dióhéjban nem ismertetném a felolvasás anyagát, melyért a nyomdászokon kívül a megjelent vendégek is elismerésüket fejezték ki.

Először is elmagyarázta a három művelődési fokot, melyet az emberiségnek el kellett érnie, hogy a műveltség mai színvonalára tudjon emelkedni:

az első a beszéd, a második az írás, a harmadik a sokszorosítás.

A *beszéd* nem születik az emberrel, csak a beszélő képesség. A gyermeknek a szülőktől kell a beszédet elsajátítania. Az ember az első fejlődési fokon valószínűleg néma beszéddel közölte egymással gondolatait s csak jó sokára talált fel egyes szavakat, amiből későbbben a nyelv fejlődött ki.

Az *írás* ép úgy, mint a beszéd, az ember találmánya. Csakhogy az írás mindig az illető nép műveltségének volt alávetve. Minél előrehaladottabb nép volt, annál inkább tökéletesbült az írása. A kezdet mindenesetre nem az ábécé volt, hanem jelképes vonalak, rajzok, helyesebben képírás volt, ami az emberek gondolatait kifejezésre juttatta. Az előadó be is mutatott egynéhány példát arról, hogyan írtak régen az egyiptomiak, a kínaiak s egyes amerikai népek.

A *sokszorosítás* művészetét három részre osztotta, de előbb elmagyarázta, hogyan fejlődött korunkig a nyomdászat. A sokszorosítás lehetséges magasnyomás, síknyomás és mélynyomás által. *Magasnyomáson* a sokszorosító művészetek közül ama nyomtatási eljárásokat értjük, amikor a nyomtatandó forma ama részei, amelyek a nyomtatásban feketén tűnnek elő: egy felszínen vannak, míg a nem nyomtatandó részek mélyen fekszenek. *Síknyomáson* olyan nyomtatási eljárást értünk, amelynél a nyomtatandó formának mind a nyomtatandó, mind pedig a nem nyomtatandó részei egy síkban fekszenek. A *mélynyomás*, vagy ahogy közönségesen nevezik, réznyomás: ellenkezője a magasnyomásnak, amennyiben itt a nyomandó részek vannak mélyítve a lemezben, illetőleg a nyomandó formában, és pedig a különböző árnyékolásoknak megfelelő mélyen, s a nem nyomandó részek állanak magasan egy nivåóban.

Természetesen részletesen megmagyarázta a használati módokat, ami annál jobban lehetséges volt, miután mind a háromféle csoportból nyomtatványok szemléletre kiállítottak.

Magukról a nyomtatványokról is csak a legjobb véleményt mondhatjuk. Ne tessék úgy érteni ezt, mintha szakbírálatot akarnánk ezzel mondani, hanem azt akarjuk ezzel kifejezni, hogy a kiállított nyomtatványok alkalmasak voltak arra, hogy pusztán szemléléssel izlésünket finomítsuk, ami a nyomdászatnál elsőrendű kellék, és hogy elvezessen bennünket abba a labirintusba, amelyből a pompázó művészet sarjad.

Preusz Mór.

Szakelődés Eperjesen.

Felette tanulságos, kedves örömnappunk volt december 8-ika. Szakkörünk vezetőségének megbízásából Szabó Róbert szaktársunk volt ezúttal oly önfeláldozó, hogy szabad idejében elfáradt ide

fel hozzánk, hogy megtanítsa bennünket arra: miként kell a szakot szeretni s annak magasabb nivóra emeléséhez közrehatni.

A modern reprodukáló eljárásokról tartott előadást. Százon felüli műlapot állítva ki, igen alapos, akadémikus készültségével szemléltetően avatott be bennünket a különböző tipográfiai eljárásoknak általunk eddig alig ismert titkaiba. Kronológikus sorrendben tárgyalta a könyvnyomtatásban az idők folyamán tett haladást; s megismertette a rokon szakok legfőbb tudnivalóit is.

Mi a Szakkör t. vezetősége iránt újlag is hálánkat fejezzük ki ezért a jótéteményért és óhajtjuk, hogy a Kör a szükséges támogatást a további sikeres munkálkodáshoz mielőbb megkapja; Szabó szaktársnak pedig ismételten köszönjük azt az élvezetet, amelyet a szakmájukat szerető eperjesieknek nyújtott.

Szuszán Péter.

Szakköri előadás Győrött.

Majdnem esemény számba megy, ha mi vidékiek valamivel életjelt adunk magunk felől.

Ez nem csuda! Nagyon nehéz a vidéken szaktársaink érdeklődését felkelteni komoly dolgok iránt. Nehéz híveket szerezni oly eszmének, amelynek megvalósulása hosszú időt, szorgalmas munkát, türelmet igényel, s amely munka már a megkezdéskor mindjárt eredményt nem mutat fel.

Így vagyunk a vidéken a szaktanfolyamok rendezésének üdvös eszméjével is. Nem ígérhetünk szaktársainknak víg estét, kalandokat, feltűnést, hanem komoly, szorgalmas, visszavonult nyugodt munkára hívjuk fel őket, tehát nem is tudunk eléggé hallgatót szerezni.

Az a kis csapat, amelynek meggyőződése, hogy a jelen előrehaladott kultúrával nekünk is halad-

nunk kell, hogy a technika fejlődése folytán a bennünket rettegésben tartó gépmunka ellensúlyozására más eszközünk nincs, mint a szakunkban való tökéletesbülésünk, — ez a kis csapat nem elég arra, hogy szaktanfolyamot létesíthessen.

Tehát nálunk még a maradiság győzött az idén, de reményünk van, hogy a szakkultúra fejlődése, no meg a fokozódó munkanélküliség majd csak életre ébreszti szaktársainkban az érdeklődést, s jövőre nyélbe tudjuk ütni a szaktanfolyamot.

*

Igen szépen sikerült fölolvastatni rendeztünk dec. 8-án az állami fa- és fémipari szakiskola termében.

Már d. u. fél 3 órakor megjelentek szaktársaink és szaktársnőink, valamint a szakunk iránt érdeklődő szerkesztők és nyomdász-mesterek, s nagy érdeklődéssel várták a központ által kiküldött Augenfeld M. Miksa szaktárs földinket, kiről már oly sokat és jót hallottunk, s kit már oly régen nem láttunk körünkben.

Három órakor Kardos Árpád szaktárs szép szavak kíséretében megnyitotta a fölolvastatást.

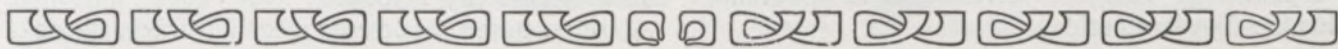
Augenfeld szaktárs a „Könyvről“ tartott igen tanulságos előadást, amelyet mindvégig feszült figyelemmel hallgattak a megjelentek.

Mondhatjuk, nem csalódtunk akkor, amidőn Augenfeld szaktárs iránt — majdnem ismeretlenül is, mert már rég távozott körünkől — nagy reményeket támasztottunk, mert várakozásunkat felülmutta.

Az előadás után Kardos szaktárs záró szavában felhívta a szaktársakat a Szakkör fokozottabb támogatására, mit azok meg is ígértek.

Midőn soraim befejezem, azon óhajtással teszem ezt, vajha a jövőre már sikerült tanfolyamról is számolhatnék be.

Lázár Dezső.

Borítékunk és mellékleteink.

Borítékunk *iff. Aigner Antal* munkája. A szedés anyagára vonatkozó adatok rajta vannak a nyomtatványon; a papiros Sas és Bauertől való, kik „Secessió K“ elnevezéssel tartják azt raktáron. A nyomtatást a budapesti Jókai-nyomda (Berger és Schimek) végezte.

Egyik mellékletünk három színben nyomtatott újévi üdvözlő. *Busay Balázs* tervezte, akit joggal számíthatunk az ügyesebben rajzoló nyomdászok közé. Az alap Mäser-lemez, a rajz cinkográfia, a szöveg részben a Schelter & Giesecke cég „Witelsbach“-ja, részben pedig ugyane betűöntőde „Rousseau“ elnevezésű kurzívja. E lap nyomtatója Schimek Ferenc, a Jókai-nyomda egyik főnöke.

Egy másik mellékletünk a Péterfalvi Papiros-gyár mintaboritéka. *Enyedy János* szedte a Szakkör szaktanfolyamain, s a Jókai-nyomda nyomtatta ki. Az előállítására vonatkozó adatok rajta vannak e lapon.

Egy harmadik mellékletünk — Scholz Ede betűöntői cégjegye — szintén szaktanfolyami munka. Tervezője és szedője: *iff. Aigner Antal*. Az alap Mäser-lemez; a többi adatot leolvashatjuk a nyomtatványról magáról.

A fiatal mesterszedői gárda egyik legügyesebb tagjától, *Fekete Gézától* is közlünk egy mellékletet. A sötét tónus Mäser-lemezről nyomódott; a világos-zöld cinkográfiairól. Nyomta Bauer Henrik.

Ortográfiai és hasonló jegyzetek.

Partecéduláink.

Az otromba sablonosságnak legcsúnyább szülöttje az a halálesetet jelentő sok ezernyi partecédula, amely esztendőről esztendőre országszerte rontja a jó ízlést meg a magyaros nyelvérzékét. Amerre partecédulát látunk, mind nyakatekert germanizmussal fogalmazták. A legmagyarabb embernek is olyan német a partecédulája, hogy csoda, ha meg nem fordul tőle a sírjában.

Mindezt főképpen magunknak köszönhetjük, mert legtöbbnyire úgy áll a dolog, hogy a gyászt jelentő lapocskák szövegének a könyvnyomtató a szerkesztője. A gyászoló családnak a temetés idején sem ideje, se kedve ahhoz, hogy partecédula szerkesztésén törje a fejét; a legtöbb esetben pedig nem is ért hozzá. Megadják hát a könyvnyomtatónak a szükséges adatokat, aki aztán szépen beleilleszti azokat a maga országszerte ismert sablonjába. Kezdi úgy, hogy „A. mint apa, B. mint anya, C. mint feleség, D. mint testvér, E. mint fiúgyermek, F. mint leánygyermek, G. mint sógor stb. stb. mélyen megszorodott szívvel jelentik X. úrnak, a derék gyermeknek, hűséges férjnek, szerető testvérnek, gondos apának, kedves sógornak és még isten tudja micsodának élete ennyedik, boldog házassága annyadik évében kurtább vagy hosszabb szenvedés és a halotti szentségek ájtatos fölvétele után bekövetkezett gyászos elhunytát“.

A halott hozzátartozóinak a partecédulán való felsorolása hiúságon alapuló szokás. Sajátságos, hogy az emberi hiúság még a legszomorúbb eseményekből is kihúzza a maga hasznát. A halott iránt való kegyeletnek nem okvetlenül szükséges követelménye, hogy a halálesetet jelentő lapocskán ékes nyomtatott betűkkel ott pompázzon az egész atyafiság névsora, s ez a mi szempontunkból talán egy kissé ízléstelen is.

A furcsaságok meg germanizmusok nagy tömege csak ezután szokott következni. Az ezután következő mondatok rendszerint így hangzanak: „A megboldogultnak hült tetemei ekkor és ekkor fognak a gyászházban a r. kat. anyaszentegyház szertartásai szerint beszenteltetni és onnan az x—i köztemetőben örök nyugalomra tétetni. Az engesztelő szentmiseáldozat az elhunyt lelki üdvéért az x—i templomban ekkor és ekkor fog a mindenhatónak bemutatatni.“

Vegyük sorra az ilyen partecédulát. Először is a „tetemei“ szó ötlik a szemünkbe. Ugyan hány teteme van az elhunytnak? Tudunkkal csak egyetlen egy. Minek hát akkor a többes szám? A német „irdische Überreste“ nyomán keletkezett otromba hiba ez.

»Gyászház“: ezt magyarul halottas háznak nevezik. Németül persze „Trauerhaus“ a neve; s „Pester Kind“-jeink fordították gyászháznak. Azóta elterjedt a használata; ma már Hajdu-Böszörményben is gyászházat emleget a partecédula.

„Onnan . . . tétetni.“ Dehogy teszik: viszik a halottat onnan. S csak ha már a temetőbe értek, a sír széléhez: akkor tehetik örök nyugovóra. Ugyancsak hosszú karunknak kellene lenni, ha a Lipótváros közepéből a rákoskeresztúri temetőbe akarnók *tenni* a szegény halottat . . .

De talán elég is már. A legcsúnyább hibákat nem annyira az egyes szavakban, mint inkább a mondatalkotásban látjuk. A „szentmise-áldozat fog bemutatatni“: kétségbeejtően németes. De az a többi mondat is egytől-egyig.

Annyi a jó nyelvérzékű magyar könyvnyomtató Magyarországon, hogy talán nem hiába írtuk ezt a mostani néhány sorunkat. Hiszen csak figyelmeztetőnek szántuk. A magyar könyvnyomtató bizonyosan okul majd belőle, s ahol éri: irtja a partecédulabeli germanizmusokat.

Nyomtatványkritika.

A Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíj-Egyesülete alapító tagjainak diszoklevelet ajánlott fel. A diszoklevél tipográfiai munka s mind a tervezés szempontjából, mind nyomdásztechnikailag iparművészetünk valóságos remeke. Nagysága 44 : 60 cm. Szürke papirosra van nyomtatva sötét-kék festékkel a szöveg. Betűje a klasszikus Grasset, amely a mai betűk között talán a legszebb. Felül az egyesület házán levő allegorikus szoborcsoportzat van domború aranynyomásban. Ez alatt

foglal helyet a szöveg, amelyen a régi szigorú tipográfiai szabályok figyelembe vételével van a készítő egyénisége összeegyeztetve; igazi művészi és telivér tipografus-ízléssel készült munka. A szöveg alatt, az aláírások között a most forgalomba került új Dobrowszky-Gunesch-féle jelvény szerepel, mint száraz bélyegző. A Franklin-nyomda e munkájával is megmutatta, mint lehet s mint kell a tipografusnak dolgoznia, hogy maradandóan szépet alkosson. Nem találunk a munkán semmiféle

dísz, de nincs is erre szükség, mert dísz az már magában, ment minden sallangtól. Szedés az egész, betűk összeállítása, s ebben annyi izlés jut érvényre, annyi eredetiséget fedezhetünk fel, hogy sokra, igen sokra kell becsülnünk e munkát. Többre, mint sok más szépnek tartott olyan munkát, amelyre az impulzust idegen izlés adta meg, s amely minden, csak nem eredeti.

Szt.

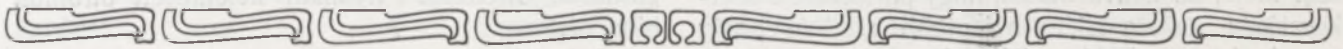
* * *

A budapesti Jókai-nyomda mesterszedőjének, *Aigner János* szaktársunknak néhány Mäser-vésetes akcidens nyomtatványát volt alkalmunk látni. Szedés dolgában valamennyi úgyszólván kifogástalan. A lemezvésetek is egytől-egyig igen jók. A kitűnő szedésmunkák hatását nagyban emeli a nyomda egyik főnökének, *Schimek Ferenc* szak-

társunknak remek nyomása. Hiába, megint csak bebizonyosodik az a régi igazság, hogy a jó szedő csak jó gépmesterrel karöltve tud állandóan szép munkát produkálni.

* * *

Kner Izidor mesterszedőjétől, *Novák Józseftől* is kaptunk három darab nyomtatványt megbirálás végett. Az egyik újévi üdvözlő, a gyomai nyomda perspektivikus képével az alján; körötte a dísz csupa vörös, fekete és szürke kocka meg vonal. Kitűnő izlésre valló modern munka. A „Tisza-Körös mentén“ borítólapiján a cím egy kicsit gyöngécske a domborítás ellenére is. A harmadik nyomtatványon a dísz összeállítása meg a színezés frappáns. Általában Novák szaktársunk e munkáit igen jó izlés és mindenekfölött nagyfokú eredetiség jellemzi.

Egy és más a papirosról.

A papiros tartóssá tétele.

A fénynek, levegőnek meg nedvességnek hatására idővel a legjobb famentes papirosnak is tönkrek kell mennie. Pusztulását apró gombák meg baktériumok okozzák, amelyek a különösen nagyobb mennyiségben együtt levő papirosba bevéve magukat, a papiros növényi alkotó részeiből táplálkoznak. A papirostól való távortartásuk a tudomány mai álláspontja mellett lehetetlenség, hacsak a levegőáramlásokat teljesen el nem zárjuk a papirostól.

Nagyobb képtárakban és metszetgyűjteményekben éppen ezen a módon védekeznek most a gombák meg a baktériumok ellen. Az értékesebb metszeteket „zaphonálják“, vagyis celluloidnak amilacetátban való nagyon híg oldatába mártják, s aztán megszáritják. Nagyon vékony, leheletszerű, szabad szemmel alig látható hártya marad így vissza a papirosra, de ez éppen elég ahhoz, hogy a levegő tökéletesen elzárva legyen tőle, s tartóssága ennél fogva örök időkre biztosítható. A „zaphonált“ papirost vízbe márthatjuk: nem árt neki; a tűz azonban csakúgy megemésztí, mint akárminő más papirost.

Csomagoló-papirosok megkülönböztetése egyéb papirosoktól.

A vámhivatali eljárásban sok nehézséget okozott eddig a csomagoló-papirosok megkülönböztetése egyéb papirosoktól. Az osztrák kereskedelmi miniszter e tárgyban legutóbb kérdést is intézett az osztrák-magyar papirgyárosok egyesületéhez s onnan a következő választ kapta: A vámtarifa 287. szám-tétele alatt foglalt csomagoló-papirosra az anyagra (rongy, szalma, cellulóz- vagy faanyag) való tekintet

nélkül olyan papiros értendő, amely kevésbé gondosan előkészített rostanyagból készült s ennél fogva nem finom masszájú, átlátszás esetében egyenetlen felhős képet ad, s ezenkívül *kizárólag* csomagolási célokra használatos. Az ilyen papiros színe vagy olyan, mint az eredeti rostanyagoké (tehát piszkosfehér, szürke, barna vagy sárga), vagy pedig masszájában színezett; lehet esetleg a színe olyanformán előállított is, hogy gyártásakor különböző színű rostanyagokat eresztettek egymásra. Az egy oldalon sima olyan papirosok, amelyeknek súlya négyzetméterenként 30 grammnál nagyobb — még ha tisztább nyers anyagokból készültek is — rendszerint csak csomagolási célokra alkalmasak, s így a csomagoló-papirosok osztályába sorozandók, föltéve, hogy nem intenzív színűek, s tekercsekben vagy derékszögűre vágott ívekben kerülnek a kereskedelembe.

Papiroskészítés Japánországban.

Japánország legdélibb szigetén, Kiusiuban a papiroskészítést házi iparképpen üzik a téli hónapokban. Majdnem kizárólag kézi munka. Nyers anyagul a legsilányabb papirosfajtához szalmát vesznek, a közönségeshez és a jobb fajtához pedig az ott „kaji“-nak nevezett papiros-szederfának a rostjait használják föl. Meglepő ügyességgel készítenek Kiusiu lakosai ez anyagból lámpásokat, ernyőket meg ablakokat; a sziget egyik városában pedig európaias hatást tevő ujság- és könyvpapirost is. Ujabban nagyobb arányú gyárat alapítottak a szigeten, amely a japáni eljárás mellett jóformán egészen európai módra is gyártja már a papirost.

Vegyes közlemények.

Posner-ösztöndíj. Ez ösztöndíjra kö- és könyvnyomdászattal vagy könyvkötéssel foglalkozó, illetve vonalozó-intézetben alkalmazott segédek pályázhatnak. A pályázati iratok f. évi december 31-ének déli 1 órájáig az Országos Iparegysület igazgatóságához (Új-utca 4) nyújtandók be. Felvilágosítás ugyanitt kapható.

Sztrájkcélokra szolgáló százalék fizetése ügyében tett érdekes döntést a párisi törvényszék. A nyomdai munkások szindikátusa kimondta, hogy tagjainak mindegyike köteles a sztrájk céljára hetenkint bizonyos százalékot fizetni. Akadt egy-két olyan egyén is a nagy tömegben, aki e határozatnak — szolgálalküsből, garaszkodásból-e, vagy mi okból: nem tudjuk — nem vetette magát alá, vagyis nem fizetett százalékot. A szindikátus vezetősége fogta magát, s bepörölte őket a párisi polgári törvényszéknél. A pört meg is nyerte; a törvényszék kötelezte alpereseket a százaléknak visszamenőleg is való megfizetésére, azzal a megokolással, hogy ha részesültek a sztrájk okozta előnyökben: járuljanak hozzá a költségeihez is.

A székesfővárosi házi nyomdát a milánói kiállításon díszoklevéllel tüntették ki. A nyomda igazgatója aranyérmét, Thiringer és Köberling művezető pedig ezüstérmét kapott.

Nagyszabású festékgyárat épít majd a párisi *Ch. Lorilleux & Cie* cég Magyarországon. Budapest és Budafok között, a Duna-part közelében 10.000 négyzetméternyi területet vásárolt e célra, s az építkezési munkálatokat újév után — ha az időjárás engedi — már meg is kezdi. A budapesti fiókcég kereskedelmi igazgatója *Pollák Móric* úr (V, Tükör-utca 4), a gyártmányok eladója pedig *Nádor Lajos* úr. A cég már most is hatalmas raktárt tart tükörutcai helyiségében.

A Franklin-társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda a június 30-án végződött 1905 6-iki üzletében 675,258 kor. nyers bevételt ért el (ebből 4389 kor. áthozat a múlt évről) az előző évi 737,667 kor.-val szemben. A kiadások: központi költségek fejében 138,461, leírásokért 172,970 és adóért 50,090 kor.-t igényeltek, minélfogva a tiszta nyereség 313,827 kor. (az előző évi 314.657 kor.-val szemben). A nov. 22-én tartott közgyűlésnek az igazgatóság a nyereség felosztására vonatkozólag azt javasolta, hogy az alapszabályszerű tantiémek levonása után fenmaradó 264,317 kor.-ból 260,480 kor., azaz részvényenként 32 kor. = $10^{2/3}\%$ (mint az előző évben) a részvényesek osztalékára fordítsák és 3837 korona a jövő év számlájára vitessék át. Az előterjesztett igazgatósági jelentés szerint az igazgatóság az alapítóknak újabb felemelést tervezi, mely a Réaltanoda-utca 5. sz. ház felépítése folytán vált szükségessé.

Hivatalos jellegű rövidítések. A magyar képviselőház törvényjavaslatot fogadott el a mértékek használatáról és ellenőrzéséről, mely egyszersmind meghatározza a törvényesnek elismert mértékegységek jelzésének illetőleg rövidítésének a módját. E szerint ezután a mértékegységek törvényes elnevezése és rövidítése a következő: 1. Hosszúság-mértékek: a méter, mint a hosszúság mértékegysége, jelzése: *m*; a méter tizedrésze, deciméter elnevezéssel, jelzése: *dm*; a méter századrésze, centiméter elnevezéssel, jelzése: *cm*; a méter ezredrésze milliméter elnevezéssel, jelzése: *mm*; a méter milliommód-része mikron elnevezéssel, jelzése: μ ; tíz méter dekaméter elnevezéssel, jelzése: *dkm*; száz méter hektométer elnevezéssel, jelzése: *hm*; ezer méter kilométer elnevezéssel, jelzése: *km*; tízezer méter miriaméter elneve-

zéssel, jelzése: *mrm*. — 2. A területmértékek egysége a négyzetméter, jelzése: *m²*. Különös elnevezéssel, illetve jelzéssel a következő, a földterület kifejezésére szolgáló területmértékek használhatók: száz négyzetméter ár elnevezéssel, jelzése: *a.*, tízezer négyzetméter hektár elnevezéssel, jelzése: *ha*. — 3. A térfogatmértékek egysége a köbméter, jelzése: *m³*. — 4. A törvényes súlyok a következők: a kilogramm, mint a tömeg mértékegysége, jelzése: *kg*; a kilogramm tizedrésze, hektogramm elnevezéssel, jelzése: *hg*; a kilogramm századrésze, dekagramm elnevezéssel, jelzése: *dkg*; a kilogramm ezredrésze, gramm elnevezéssel, jelzése: *g*; a gramm tizedrésze, decigramm elnevezéssel, jelzése: *dg*; a gramm századrésze, centigramm elnevezéssel, jelzése: *cg*; a gramm ezredrésze, milligramm elnevezéssel, jelzése: *mg*; a gramm milliommód-része, mikrogramm elnevezéssel, jelzése: λ ; száz kilogramm, métermázsa elnevezéssel, jelzése: *q*; ezer kilogramm, tonna elnevezéssel, jelzése: *t*. — 5. A liter rövidített jelzése: *l*. A többi törvényes űrmérték a következő: a liter tizedrésze, deciliter elnevezéssel, jelzése: *dl*; a liter századrésze, centiliter elnevezéssel, jelzése: *cl*; a liter ezredrésze, milliliter elnevezéssel, jelzése: *ml*; a közforgalomban ez a térfogat a köbcéntiméterrel egyenlőnek tekintendő, jelzése: *cm³*; a liter milliommód-része mikroliter elnevezéssel, jelzése: γ ; tíz liter dekaliter elnevezéssel, jelzése: *dkl*; száz liter hektoliter elnevezéssel, jelzése: *hl*; ezer liter kiloliter elnevezéssel, jelzése: *kl*. — 6. Az elektromos ellenállás mértékegysége az Ohm, vagyis a centiméter-gramm-másodperc (*c.g.s.*) rendszerben meghatározott elektromágneses ellenállás-egység ezermilliomszorosa; jelzése: Ω . — 7. Az elektromos áramerősség mértékegysége az Ampère, vagyis a *c.g.s.* rendszerben meghatározott elektromágneses áramerősség-egység tizedrésze; jelzése: *A*. — 8. Az elektromotoros erő vagy potenciál-különbség, vagy köznyelven elektromos feszültség mértékegysége a Volt, vagyis az az elektromos erő, mely az egy Ohm ellenállású vezetőben egy Ampère erősségű állandó áramot létesít; jelzése: *V*. — 9. Az elektromos munkabírás mértékegysége az a munkabírás, amely másodpercenként egy Joule-munkát létesít; elnevezése a Watt; jelzése: *W*. Egyszáz watt a hektowatt; jelzése: *hW*. Egezer watt a kilowatt; jelzése: *kW*. — 10. Az elektromos munka közforgalmi egysége a Watt-óra, vagyis a Watt-nak 3600 másodpercei való szorzata; jelzése: *Wo*. Egezer wattóra a hektowattóra; jelzése: *hWo*. Egezer wattóra a kilowattóra; jelzése: *kWo*. — 11. A Coulomb közforgalmi mértéke az az elektromos mennyiség, amely egy Ampère-erősségű állandóan áramot vivő elektromos vezető bármely keresztmetszetén egy másodperc alatt áthalad. Jelzése: *Cb*. — 12. Az elektromos kapacitás egysége azon vezető kapacitása, melyben egy Coulomb-töltés egy Volt-potenciál létesít. Elnevezése Farad; jelzése: *F*. — 13. Az indukció-együtharó mértékegysége a *c.g.s.* rendszerben meghatározott elektromágneses egység ezermilliomszorosa. Elnevezése Henry; jelzése: *H*. — 14. A hőmérséklet egy foka az állandó térfogatú hidrogén-hőfokmérő százás osztású léptékének egy foka, közhasználatban neve Celsius-fok; jelzése: *C^o*.

A telefondíj leszállítása. A kereskedelmi miniszter a telefon díjának leszállítása dolgában törvényjavaslatot terjeszt a képviselőház elé. Mint értesülünk, a telefon előfizetési díját havi huszonöt koronáról tizenhat koronára fogják leszállítani.

Ujságszedőből főszerkesztő. Az eset nem éppen ritkaság, de azért *Désiré Cassigneul* pályáját sem járja meg minden szedőmunkás. Cassigneul, akinek most érkezik halála híre Párisból, főszerkesztője volt a legelterjedtebb francia napilapnak, a *Petit Journal*-nak. Negyven esztendő telt el ennek a lapnak szolgálatában. 1868-ban kezdte meg munkásságát a szedőteremben. Néhány év múlva annyira megkedvelte magát a lap tulajdonosával és kiadójával, hogy ez vejevé fogadta.

Ettől fogva gyorsabban haladt pályáján Cassigneul. Csakhamar ő lett a nyomda, majd a kiadóhivatal igazgatója, Marinoni halála után a lap főszerkesztője. A *Petit Journal* már előbb is sokat köszönhetett ritka élelmességének, kifogyhatatlan ötletességének, páratlan szervező tehetségének és emberfölötti szorgalmának. Szinte haláláig dolgozott lapja érdekében. Néhány hónappal ezelőtt ágyba került, s a betegség meg az aggkori gyengeség hamarosan végzett a 72 éves öreg emberrel.

Hivatalos rész.

Választmányi ülés 1906 dec. 11-én.

Jelen vannak: Tanay József elnök, Fuchs Zsigmond II. alelnök, Morócz Jenő I. titkár, ifj. Aigner Antal II. titkár, Bozsik István pénztáros, Sarlós Lajos ellenőr, Hahn Mór I. leltáros, Boros Dezső II. leltáros, Kún Kornél, László Dezső, Müller Ignác, Prüner Arnold, Radnai Vilmos, Spitz Adolf, Stalla Márton és Szabó Róbert választmányi tagok, továbbá Wanko Vilmos, a szaktanfolyamok adminisztrátora. *Igazolva távol:* Bauer Henrik, Burgheim Károly, Gyöngyösi Sándor, Novák Alajos és Stefáni József választmányi tagok, valamint Novák László, a szaktanfolyamok vezetője.

Tanay József elnök az ülést megnyitván, a múlt ülés jegyzőkönyvét felolvastatja és Stalla Márton és Spitz Adolf által hitelesítettik.

Elnök felolvassa Löwy Salamon I. alelnök levelét, melyben alelnöki állásáról lemond. Tanay József elnök indítványára a választmány a lemondást nem fogadja el s felkéri Löwy Salamont tiszttségének megtartására.

Elnök üdvözlí Fuchs Zsigmondot 40 éves nyomdászjubileuma alkalmából, mit az ünnepektől meleg szavakkal köszön meg.

Wanko Vilmos jelentését a szaktanfolyamok adminisztratív ügyéről a választmány tudomásul veszi.

Elnök Novák László nevében a következő indítványokat terjeszti a választmány elé:

I. „Mondja ki a t. Választmány, hogy a Könyvnyomdászok Szakkörének országos szervezetívétételét szükségesnek tartja és ezt a közel jövőben — ha csak lehetséges — meg is valósítja. Az ez irányban teendő előmunkálatok végrehajtásával és a szükségessé váló alapszabálymódosítások megtervezésével a saját kebeléből választott öttagú bizottságot bíz meg, mely e feladata alaposabb elvégzése szempontjából esetleg a választmányon kívül álló szakértőkkel is kiegészítheti magát, s legkésőbb a február havi választmányi ülésen jelentéssel köteles.” — A választmány az indítványt elvben egyhangúlag elfogadja s az előmunkálatok végzésére egy öttagú bizottságot küld ki ifj. Aigner Antal, Bozsik István, Fuchs Zsigmond, Morócz Jenő és Novák László személyében.

II. „Mondja ki a t. Választmány, hogy hivatkozással az 1904-iki rendes évi közgyűlés határozatára, 1907 január havától kezdve a Grafikai Szemle külső munkatársainak rendes sorhonoráriumot biztosít megjelent dolgozataikért. E honorárium — tekintettel a Szakkör szűk pénzügyi viszonyaira — egyelőre csak 3 fillérben állapíttassék meg lekötött soronkint, s a szerkesztőség utalványozása alapján a pénztáros által negyedévenként folyósíttassék, akár igényt tart rá a munkatárs, akár nem. Egy-egy mellékletnek szedéseért illetőleg lemezeinek véséseért a tisztelőidjárt 6 koronában állapítsa meg a t. Választmány. A tanfolyamokon készülő munkákért természetesen nem járna honorárium.” — Csekély stílárius módosítással egyhangúlag elfogadtatott.

III. „Mondja ki a t. Választmány, hogy a szaktanfolyamok iránt való érdeklődés fokozása és Grafikai Szemle fejlesztése céljából szükségesnek tartja, hogy a Grafikai Szemle átlagosan három-négy, részben szaktanfolyami melléklettel legyen ellátva, s ezenkívül a borítéka is havonként más-más képű, vagy legalább más-más színű legyen. E cél elérésére okéért hatalmazza föl a szaktanfolyamok vezetőjét, hogy a szaktanfolyamokon készült munkákból a jobbkat valamely alkalmas nyomdában a főpénztár terhére kinyomassa.” — A választmány az indítványhoz egyhangúlag hozzájárul.

Elnök örömmel jelenti, hogy az Évkönyv — mely úgy tartalom, mint kiállítás tekintetében a tavalyit is felülmúlja — elkészült. Elismerő szavakkal emlékezik meg Novák László szerkesztőjéről, továbbá

a Világosság-nyomda vezetőségéről és Kún Kornél mesterszedőről, kiknek az Évkönyv magas színvonalú technikai kiállítását köszönhetjük, Fekete Béla, a könyvdiszkek rajzolójáról, végül Klein Ferenc könyvkötőről. Indítványára a választmány jegyzőkönyvi köszönetet szavaz fentieknek, mely határozat jegyzőkönyvi kivonat alakjában fog tudomásukra hozatni.

A jövő havi programot a választmány következőleg állapítja meg: választmányi ülés 1907 január 15. (kedd), havi felolvasó ülés 1907 január 20. (felolv. Haraszi J.), egyúttal házi estély.

Pénztáros jelentése a pénztár állásáról és a tagsági forgalomról tudomásul szolgál.

Pénztáros bejelenti, hogy a P. H. E. Takarékpénztár-Egyesülethez a takaréka helyezett összegnek nagyobb százalékkal történő gyűmölcsötetése végett beadványt intézett; nevezett egyesület erre vonatkozó átirata tudomásul vétetik.

Stalla Márton egy fölmerült esetről kifolyólag indítványozza, hogy az idényjeggyel történő visszaélés szigorúan toroltassék meg; a választmány az illető szaktárs erre vonatkozó igényjogosultságát két hónapra fölfüggeszti.

László Dezső felkéri a vigalmi bizottságot, hasson oda, hogy a házi estélyeken az előadók csak a bizottságnak bemutatott műsor-számokat adják elő.

Pénztáros indítványozza, bizza meg már a mai ülés Novák Lászlót a jövő Évkönyv szerkesztésével, illetve jelölje meg a Világosság-nyomdát, hol a munka elkészülni fog, hogy úgy a szerkesztőnek, mint a nyomdának a kellő idő álljon rendelkezésre. A választmány hozzájárul az indítványhoz.

Pénztáros felhatalmazást nyer, hogy Novák László, az Évkönyv szerkesztőjének tisztelőidjárt, valamint a könyvkötő számláját kifizethesse.

Ezzel az ülés véget ért.

Morócz Jenő,
titkár.

Havi felolvasó ülés 1906 dec. 16-án.

Elnök: *Gyöngyösi Sándor.*

Elnök és alelnökök távollétében Gyöngyösi Sándor mint legidősebb választmányi tag nyitja meg a havi ülést s felkéri Prüner Arnold szaktársat felolvasának megtartására.

Prüner Arnold az ex-librisekről tartott érdekes, a hallgatóság figyelmét mindvégig lekötő felolvasást, melynek végeztével elnöklő meleg szavakkal mondott a havi ülés nevében felolvasának köszönetet.

A titkári jelentés, valamint a pénztáros jelentése tudomásul vétetik.

Schornstein Jakab felszólalásával az alelnök-válság ügyében, melyre Bozsik István pénztáros válaszolt, a havi ülés véget ért.

Morócz Jenő,
titkár.

Körünk farsangi nagy táncestélyét 1907 február 10-én, farsang vasárnapján tartjuk meg a Katolikus Kör dísztermében. Tagtársaink egy úr és két hölgy részére érvényes belépőjegyet díjmentesen kapnak, de csak azok, kik két hónál többel nem tartoznak. Januárban beiratkozott szaktársak az esetben, ha a február havi illetéket is előre kifizetik.

BEVÉTEL. Pénztári kimutatás az 1906. évi november hóról.

KIADÁS.

Áthozat a múlt hóról			4535	65	Házbér 1906 nov.—1907 jan.	87	50		
10 drb Hitelszöv. részjegy à 10 K ...			100	—	Ács Mihály sírjára koszorú	20	—		
Gutenberg-szobor-alap			378	92	Levélmérleg 500 gr.-ig	8	—		
Ács-Mihály-alap			515	72	Portókiadások helyben és vidéken ...	7	86		
Tagsági járulékokban befolyt:					Havi ülés költségei	10	88	134	24
Államnyomda	9	—			Kézpénz e hó végén			4837	17
Athenaeum	32	40			10 drb Hitelsz. részjegy à 10 K ...			100	—
Berkovics-nyomda	6	60			Gutenberg-szobor-alap			378	92
Budapesti Hírlap	3	60			Ács-Mihály-alap			515	72
Buschmann Ferenc	6	—			Szakirodalmi alap:				
Egyetemi nyomda	5	40			Kézpénz e hó végén			949	65
Fővárosi nyomda	4	80			Szaktanfolyam:				
Franklin	45	—			Hat előadó tiszteletdíja	96	—		
Franklin-írók	6	—			Berakónőnek 35 óráért	17	50		
Galitzenstein	7	20			Szolgának okt.—nov.-re	20	—		
Globus	9	—			Stereotipiai tanfolyama	2	50		
Grafikai intézet r.-t.	2	40			Benzin	—	64	136	64
Hamburger és Birkholz	4	20							
Hedvig Sándor	2	40							
Hornvánszky	19	80							
Hungária	1	20							
Kellner Ernő	7	80							
Kertész József	3	60							
Korvin testvérek	4	80							
Községi nyomda	4	20							
Légrády	8	40							
Löbl D. és Fia	1	20							
Markovits és Garai	4	20							
Márkus Samu	19	20							
Máv. menetjegy-nyomda	4	80							
Molnárak Lapja	1	20							
Nagy Sándor	5	40							
Neuwald Illés	8	40							
Pallas	24	—							
Pannonia	3	60							
Pátria nyomda	6	60							
Pester Lloyd	8	40							
Pesti részvény-nyomda	49	20							
Posner K. L. és fia	3	60							
Révai és Salamon	4	20							
Rigler J. Ede	9	—							
Rothberger és Weisz	4	20							
Rózsa K. és neje	4	20							
Schmeltz és Miesner	1	80							
Stephaneum	13	80							
Székesfővárosi házi nyomda	11	40							
Világosság ny.	22	20							
Weisz L. F.	3	60							
Wodianer Fülöp és fiai	7	20							
Vidékről:									
Gyoma	9	—							
Nagyvárad	12	—							
Besztercebánya	1	20							
Miskolc	16	20							
Kassa	12	60							
Mohács	6	60							
Győr	18	60							
Debrecen	24	60							
Kolozsvár	63	60							
Fiume	7	20							
Veszprém	2	40							
Egyesektől (részletezése a következő oldalon)	46	80							
	636	—							
Ebből 10% a szakir. alapra	63	60	572	40					
Szakirodalmi alap:									
Áthozat a múlt hóról			424	33					
10% a főpénztárból			63	60					
Színház-utalványokból			11	72					
			6602	34				6602	34

Tagsági járulékokban egyesektől befolyt (I. pénztári kimutatás): Simon József 480, Mónus Károly 180, Kurzenberger J. 3—Eibenschütz Adolf 120, Oltyán Gábor 120, Mádi Sándor 120, Pick Béla 120, Hollósy János 360, Skodnitz Jakab 120, Klein Antal 180, Novitzky N. László 120, Kovács Gyula 120, Hegyi Dezső 120, Kalamáznik M. 120, Messinger Aladár 180, Garai Simon 120, Willner Leo 120, Krausz I., Stalla Márton, Bichler Jenő, Keszler Vilmos, Ábrahám Leó, Landberger Miksa, Muzsik Ferenc, Bruck Andor, Wolf Antal, Angyal Ferenc, Burgheim Károly, Farkas Lajos, Wolf Sándor, Biraucz Döme, Bohn József, Varga István, Böhm Jenő, Kállay Géza, Kovács Benő, Seftsik Mihály, Lenkei Alajos, Frankl Gyula, Schultz Béla, Schwarz L., Lackenbach A., Müller József, Steinherz Mikl., Ruff József à 60 fillér, összesen 4680 kor.

Tagsági forgalom 1906 november hóban. Beléptek a Körbe: Rudas Sándor, Lövinger Jenő, Papp Lajos, Wiesner Ödön, Kresztics Gábor, Deutsch Ármin, Ács Ferenc, Mechtler János, Muhay Árpád, Zombay Károly, Ványi Gyula, Ványi Sándor, Weisz Ármin, Szabó Lajos, Novák József (Székesfehérvár, dec. hótól), Löw Dezső (Hornvánszky), Deutsch Sámuel (Galitzenstein), Ádám Ferenc (Kellner), Payer Antal (Pallas), Novák József (Gyoma), Fröhlich Géza (Besztercebánya), Heinelein Károly (Budapesti Hirlap), Stein Lipót (Rothberger és Weisz), Donáth Ármin (Markovics és Garai), Strommer János (Buschmann), Czechmeister József, Guerra József, Koncz József (Győr), Jámbor L. Tivadar (Franklin), Lackenbach Artur (Turul), Goldstein Jenő, Zuztovich Elemér (Fiume), Kőrösy György, Gaal Benő, ifj. Leib Károly, Róna Armin (Pátria). — *Meghalt:* Mayer Vilmos (Pesti részv.). — *Hátralék miatt törtlendők:* Mayer Zsigmond, Paksa Lajos, Sturm Emil (Franklin), Brüll Zsiga (Uránia), Kálmán Sándor, Neuhausler Vilmos (Globus), Schildkraut Izsák (Kolozsvár), Fejérvári György, Kövesi Rezső (Athenaeum). — A hó végén 11 th. és 981 rendes, összesen 992 tag.

Pályázat levélfejre.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából alulírott szakbizottság pályázatot hirdet a Kör levélfejének szedésére és nyomására.

A levélfej szövege a következő: *Könyvnyomdászok Szakköre. Körhelyiség: Budapest VIII, Főherceg-Sándor-tér 4. sz. Elnökség: Budapest V, Hold-utca 7. sz. Budapest, 19...*

Pályázati feltételek.

1. A tervezendő levélfej 23 cm. széles és 30 cm. magas papiroson lesz nyomandó.
2. A pályaművek, eltekintve az esetleg alkalmazandó alapanyagoktól, tisztán betűöntődei anyagokból kell hogy szedessenek, illetve terveztesse.
3. A pályaművek legfeljebb 3 színre tervezendők.
4. Pályázni lehet akár teljesen kész munkával, akár pedig teljes kivitelű, minden részletre kiterjeszkedő vázlatlaltal. Mindkét esetben azonban fent adott méretek pontosan figyelembe veendő. Az esetleges körülvágásra való tekintettel szélességben s magasságban egy-egy cm.-rel kisebb is lehet a pályamunka.
5. Pályadíjak. I. díj: úgy a szedőnek, mint a nyomónak 3—3 tízkoronás arany; II. díj: úgy a szedőnek, mint a nyomónak 2—2 tízkoronás arany; III. díj: úgy a szedőnek, mint a nyomónak elismerő oklevél.
6. A szakbizottságnak jogában áll a díjat nyert pályamunkákat úgy használati célból, mint a Gr. Sz. mellékleteként, a díjat nem nyert pályaműveket pedig bemutatás céljából csoportosítva a Grafikai Szemle számára kinyomatni.
7. A pályaművek idegen kézírással címezve, jelígével ellátva, a pályázó nevét magában rejtő jelíges levélke kíséretében 1907 január 15-ikéig a Könyvnyomdászok Szakköre elnökéhez címezve (Budapest V, Hold-utca 7) küldendők be. A borítékra feltűnően reáírandó: „Levélfej-pályázat“.
8. A pályaműveket a Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottsága a pályázat lejártától számított 14 nap alatt bírálja el, szükség esetén a bizottságon kívül álló szakferfiak bevonásával.
9. A pályázaton csakis a Könyvnyomdászok Szakköre tagjai vehetnek részt.
Budapest, 1906 október hó.

A Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottsága.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

S. Budapest. — Unger tanárnak „Die Herstellung von Büchern, Akzidenzen etc.“ című könyve könyvkereskedői forgalomban már nem kapható. Alig hogy megjelent, máris szíjjelkapkodták. Megirtuk ezt már mult havi füzetünkben is, de úgy látszik, elkerülte szaktárs úr figyelmét. — Mint most értesülünk, Weil József szaktársunknak (Gyoma, Kner-nyomda) két eladó példánya van még az Unger-könyvből. Egynek-egynek tíz korona az ára portómentes küldéssel. Tessék talán ő hozzá fordulni.

K. Kolozsvár. Igaz. A Grafikai Szemle január hótól kezdve sorhonoráriumot — bár egyelőre csak igen szerényet — fizet minden kívülről beküldött s a szerkesztőség által jónak talált közleményt.

Felelős szerkesztő *Tanay József.* ✧ Főmunkatárs *Novák László.*
Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

MAGYAR NYOMDÁSZOK ÉVKÖNYVE

Szerkeszti: NOVÁK LÁSZLÓ

KIADJA A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRE

1907

HUSZONKETTEDIK ÉVFOLYAM

Éppen most jelent meg rendkívül diszes kiállításban. Terjedelme mintegy 10 iv, műmellékleteinek száma 45. Kiállítás és tartalom dolgában fölülmúlja az eddigi köteteket. — Ára 3 kor., postán küldve 3 kor. 30 fillér. Megrendelhető a Könyvnyomdászok Szakköre pénztárosánál: Bozsik István szaktársnál, Budapest VIII, József-utca 23. szám.

SCHÖNTHAG GYULA

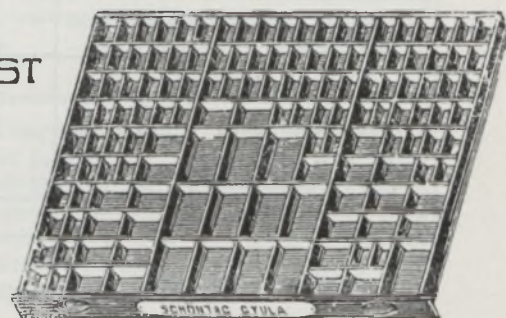
szakasztalos

BUDAPEST

VI, Uáci-körút 51.

Kis antiquaszekrény 6 K 40 f.
Nagy szekrény 8 K 40 f.

Árjegyzék ingyen és bérmentve.

„Krause“ emeltyűs könnyomó-kézisajtó.

Saját szerkesztésű legújabb sajtónk, egészen vasból, ruganyos nyomással és a taliga visszamenetelét könnyítő szerkezettel.

Szállítási díjtól és vámtól mentesen Ausztria bármelyik vasúti állomására.

Ha a megrendelésben a fődőkeret küldése nincs világosan kikötve: a nélkül szállítjuk a sajtókat.

A sajtó távirati megjelölése		No	A taliga		A sajtó ára	
fődőkerettel	fődőkeret nélkül		szélessége	hosszúsága	fődőkerettel	fődőkeret nélkül
			a kő számára			
			cm	cm	korona	korona
Mariage	Marialite	MN	45	55	635.—	670.—
Magdalena . . .	Magazijn	MP	55	65	725.—	775.—
Magdolum . . .	Magenader . . .	MPa	55	70	740.—	795.—
Maximilian . . .	Maximianus . .	MQ	60	80	825.—	880.—
Moriche	Moriolis	MR	65	90	865.—	920.—
Methusalem . .	Metileno	MS	75	95	1000.—	1055.—
Methule	Metrisch	MSa	75	100	1010.—	1065.—
Melchior	Meldois	MT	80	100	1040.—	1095.—
Melchiades . . .	Meldung	MTa	80	110	1060.—	1115.—
Mumie	Mulvio	MU	85	125	1135.—	1195.—
Mummerei . . .	Mummolus . . .	MV	95	140	1245.—	1305.—
Myscole	Mysself	MX	110	150	1520.—	1595.—

Bővebb fölvilágosítást ad : KAUFMANN GYULA, Budapest VII, Kertész-utca 37.

KARL KRAUSE, LEIPZIG.

Első magyar könyv- és könyomdai
 ✂ festék- és hengeranyag-gyár. ✂

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

SZÁMOS
KITÜNTETÉS.

GYÁR, IRODA ÉS RAKTÁR :

BUDAPEST

IX, Márton-utca 19.

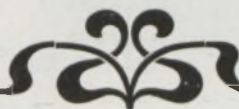
TÁVBESZÉLŐ
56—64. SZ.

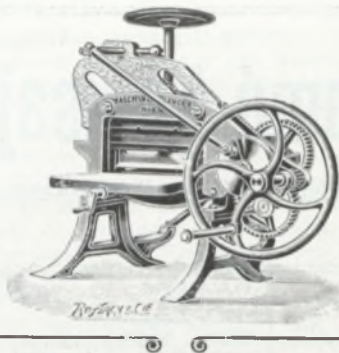
Hengerek öntése lapos és körforgású gépekhez. Olcsóbb és jobb a házi öntésnél.

Újság-, mű-, illusztráció- és díszmű- és mindenféle színes festékek, valamennyi grafikai iparág részére. ✂ SZEDŐSORZÓ, igazítható feszítővel, szab. sajtát talál.

47.004. és 53.406. sz. magy.-osztr. szabad.

„PATENT“ gelatin-hengeranyag.
Kencék és bronzok.

Josef Anger Gépgyár és vasöntöde & Söhne Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és nyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési föltételekkel.

— MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐJE: —
SILBERER A. úr, Galgócon.

ORMOS GUSZTÁV UTÓDAI KÖNIG ÉS BAYER

— fotocinkográfiai műintézete —
Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

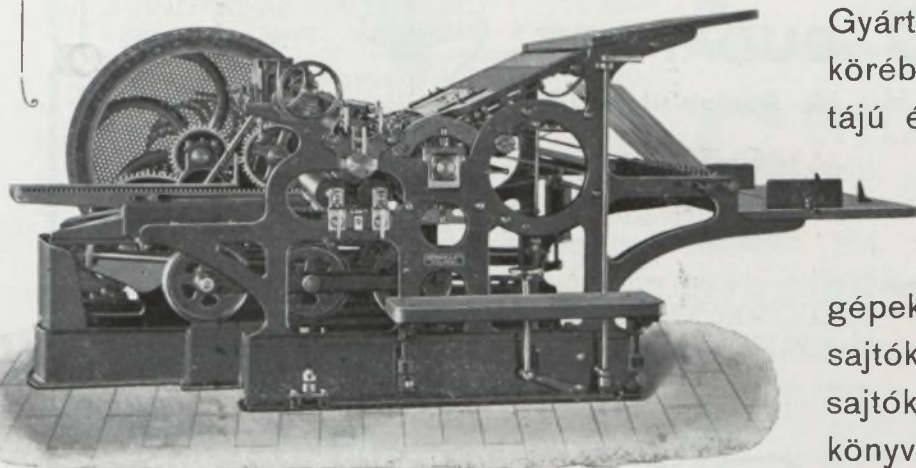
KLISÉK mindennemű képes nyomtatványokhoz a legjobb kiütelben.
AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.
≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

— Házonkluóll felvételek. —

Magyarország egyedüli gyorsajtógyára.

Wörner J. és Társa

==== Budapesten. ====

Gyárt a sokszorosító ipar körébe vágó mindenféle fajtájú és nagyságú gépet, és pedig: könyvnyomdai gyorsajtókat, körforgású nyomógépeket, nyomdai gyorsajtókat s nyomdai kézi-sajtókat, valamint különféle könyvkötő-gépeket.

Megjelent

és a Grafikai Szemle kiadóhivatalában (Budapest V, Hold-utca 7. sz.), valamint Bozsik J. szakköri pénztárosnál (Budapest VIII, József-utca 23, II. em. 18. ajtó, avagy Vármegye-utca 11. szám, Franklin-fiók) kapható:

A Könyvnyomdászok Szakköre 1905—1906-iki szaktanfolyamainak értesítője. ◊

Szerkesztették: Tanay József és Novák László.

220 oldal, sok szedés- és egyéb példával. A szakjukban fejlődni óhajtó szaktársak nélkülözhetetlen kézi könyve. Rövid és azért tömör összefoglalásban ismerteti a szaktanfolyamokon előadott tanítási anyagot.

Ára 1 korona.

Vidékre 1 korona 10 fillér.

**KOBLINGER
& GYULA**

Fotokemigráfiai Műintézete

BUDAPESTEN
VII, Csengery-utca 22. sz.

Készít

KLISÉKET
művek, folyóiratok, árjegyzékek, hirdetések részére. Tervek fotolitográfiailag sokszorosítatnak. ♣♣♣♣♣♣♣♣♣♣

TELEFON 14—61.

(Alapított 1892.)

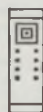
Főraktár és iroda:
MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Sólyom-utca 13.

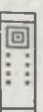
BERTHOLD H., BERLIN SW

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTÖDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervár, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet és betűujdonságokból, rézléniákból, vignettákból és a t. ◊ Legnagyobb választék orosz betűkből. ◊ Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. ◊ Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

Pusztafi R. és társa, Budapest V, Lipótkörút 17

a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

Könyv- és könyomdai
festékgyár.

Wüste F.

Iroda és raktár:
BUDAPEST
VI, Teréz-körút 21. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére
való fekete és színes, valamint réz-
nyomáshoz szükséges mindennemű
és színű festékeket.

Hengeranyag- és kence-gyár.

A magyar állam nyomdászattör- ténelmi térképe

Tervezte és magyarázó szövegét írta:
☐ FIRTINGER KÁROLY. ☐

Ára helyben 60 fillér, vidékre 70 fillér.
Az Évkönyv megrendelői féláron kapják.

Budapesti Gutenbergház

NÁDOR LAJOS

Budapest VIII. kerület, József-utca 56. szám.

A grafikai iparágak összes szükségleteinek raktára. ☉ Nyomda-
festékek, kencék és hengeranyag
☉☉☉☉ nagy raktára. ☉☉☉☉

☉☉ Tömöntöde-berendezések, ☉☉
szedővasak, lyukasztó (perforáló)
gépek, ☉☉ formázó készülékek
☉☉☉☉ stb., stb. ☉☉☉☉

Raktár használt gépekben, melyek saját műhelyünkben teljesen
rekonstruáltak. Teljes nyomdaberendezések is szállítanak.

TELEFON 54-48.

KÉPVISELETEK: Berger és Wirth lipcei festékgyár; Magyar gyors-
sajtó-gyár (Kaiser L. Fiai); Faber és Schleicher könyomdai gép-
gyára, Hogenforst A. gép- és szerszámgyára képviselői.

! Nagy díj !

KAST & EHINGER

RSRS G. m. b. H. WWS

világhírű gyártmányai a st.-louisi világkiállításon a legmagasabb díjjal lettek kitüntetve. — Fiókgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban.

Képviseelő Ausztria-Magyarországi részére:

Carmine Hugó
Budapest, Bécs, Prága.

Lanston-Monotype

a világ legjobb betűöntő- és szedőgépe.

Magyarországon és Ausztria területén eladja és működésben bemutatja

Alapított
1878. évben.

Carmine Hugó
teljes nyomdaberendezések gyára

Alapított
1878. évben.

Budapest VI,
Király-utca 26.

Wien VII,
Burggasse 90.

Prag II,
Dittrichgasse 1968.

Nyomda-festékek, kencék és hengeranyagok nagy raktára

Kast és Ehinger

G. m. b. H. stuttgarti és feuerbach-i gyáraiból.

Fiókgyárak: New-Yorkban, Berlinben és Chicagóban.

A párisi kiállításon grand prix-vel és két aranyéremmel, továbbá a st.-louisi kiállításon nagy díjjal lett kitüntetve.

SORBONNE

egy szép és különleges metszésű, tisztán és jól olvasható betűfaj mely könyvnyomásnak és accidenciáknak egyaránt felel meg. Megjelent három sorozatban: sovány, félkövér és cursivban. A „Sorbonne” mindenhol a legnagyobb tetszést aratja.

BERTHOLD H. R.-T., BERLIN SW

Képv.: Pusztafi R. és társa, Budapest V, Lipótkörút 17

Telefon 23—70. sz.

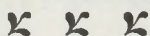
ELSŐ MAGYAR

Telefon 23—70. sz.

BETŰÖNTÖDE

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VI, Dessewffy-utca 32. szám.

Dús raktárt tart magyar, német, tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből, körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,

továbbá a legkülönbébb ékítményekből és egyéb nyomdai felszerelvényekből.

Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan foganatosítatnak.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS.

MEHANIKA MŰHELY.

GALVANOPLASZTIKA.

TÖMÖNTÖDE.

ÓLOMZÁR-GYÁRTÁS.

RÉZLÉNYA-GYÁRTÁS.

!! UJDONSÁG !!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT CZETTEL és BENDT-
NER szabadalma. ◦

Magyar királyi államvasutak téli menetrendje.

Budapest ny. p. u. — Párkány-Nána és vissza.

Allomások	Sztv.		Gt. v.		Sztv.		Sztv.		Sztv.		Sztv.		Sztv.		Sztv.	
	I.-III.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.
Budapest ny. p. u. ind.	5 43	6 04	7 20	8 05	9 20	11 25	12 15	1 19	2 15	3 20	4 35	5 40	6 40	7 40	8 40	9 40
Pálfi-Ujpest érk.	6 01	6 12	7 28	8 22	9 38	11 40	12 31	1 34	2 38	3 43	4 58	6 03	7 03	8 03	9 03	10 03
Vác érk.	6 52	7 03	8 19	9 13	10 29	12 31	1 24	2 28	3 33	4 48	6 03	7 03	8 03	9 03	10 03	11 03
Nagy-Maros érk.	7 25	7 36	8 52	9 46	11 02	13 04	1 39	2 43	3 48	5 03	6 18	7 18	8 18	9 18	10 18	11 18
Párkány-Nána érk.	8 06	8 17	9 33	10 27	11 43	13 45	1 40	2 44	3 49	5 04	6 19	7 19	8 19	9 19	10 19	11 19

Állomások: * A 11. és 118. sz. személyvonatok az egy útra való azonosas forgalmat mennek egy-k érvénytelenek.

+ Pálfi-Ujpest—Ilankasza-Alag között csak november hó 1-től beutólag matezjus hó 31-ig közlekedik.

© Csak október és április hónapokban közlekedik.

Budapest k. p. u. — Bicske és vissza.

Allomások	Sztv.		Gt. v.		Sztv.		Sztv.		Sztv.		Sztv.		Sztv.		Sztv.	
	I.-III.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.	I.-III.
Budapest k. p. u. ind.	19 11	19 07	19 11	19 07	19 11	19 07	19 11	19 07	19 11	19 07	19 11	19 07	19 11	19 07	19 11	19 07
Bicske érk.	19 11	19 07	19 11	19 07	19 11	19 07	19 11	19 07	19 11	19 07	19 11	19 07	19 11	19 07	19 11	19 07

Állomások: * A 11. és 118. sz. személyvonatok az egy útra való azonosas forgalmat mennek egy-k érvénytelenek.

+ Pálfi-Ujpest—Ilankasza-Alag között csak november hó 1-től beutólag matezjus hó 31-ig közlekedik.

© Csak október és április hónapokban közlekedik.

Budapest k. p. u. — Hatvan.

Allomások	Gt. v.		Sztv.		Gt. v.		Sztv.		Gt. v.		Sztv.		Gt. v.		Sztv.	
	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.
Budapest k. p. u. ind.	7 10	7 40	8 45	9 15	10 20	11 25	12 30	1 35	2 40	3 45	4 50	5 55	7 00	8 05	9 10	10 15
Pécel érk.	7 45	8 15	9 20	9 50	10 55	12 00	1 05	2 10	3 15	4 20	5 25	6 30	7 35	8 40	9 45	10 50
Góballó ind.	7 45	8 15	9 20	9 50	10 55	12 00	1 05	2 10	3 15	4 20	5 25	6 30	7 35	8 40	9 45	10 50
Hatvan érk.	8 15	8 45	9 50	10 20	11 25	12 30	1 35	2 40	3 45	4 50	5 55	7 00	8 05	9 10	10 15	11 20

Állomások: * A 11. és 118. sz. személyvonatok az egy útra való azonosas forgalmat mennek egy-k érvénytelenek.

+ Pálfi-Ujpest—Ilankasza-Alag között csak november hó 1-től beutólag matezjus hó 31-ig közlekedik.

© Csak október és április hónapokban közlekedik.

Hatvan — Budapest k. p. u.

Allomások	Gt. v.		Sztv.		Gt. v.		Sztv.		Gt. v.		Sztv.		Gt. v.		Sztv.	
	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.
Hatvan ind.	3 37	3 48	4 53	5 04	6 09	7 14	8 19	9 24	10 29	11 34	12 39	1 44	2 49	3 54	4 59	6 04
Góballó érk.	3 48	4 00	5 05	5 16	6 21	7 26	8 31	9 36	10 41	11 46	12 51	1 56	3 01	4 06	5 11	6 16
Góballó ind.	3 48	4 00	5 05	5 16	6 21	7 26	8 31	9 36	10 41	11 46	12 51	1 56	3 01	4 06	5 11	6 16
Pécel ind.	4 23	4 34	5 39	5 50	6 55	8 00	9 05	10 10	11 15	12 20	1 25	2 30	3 35	4 40	5 45	6 50
Budapest k. p. u. ind.	4 58	5 09	6 14	6 25	7 30	8 35	9 40	10 45	11 50	12 55	2 00	3 05	4 10	5 15	6 20	7 25

Állomások: * A 11. és 118. sz. személyvonatok az egy útra való azonosas forgalmat mennek egy-k érvénytelenek.

+ Pálfi-Ujpest—Ilankasza-Alag között csak november hó 1-től beutólag matezjus hó 31-ig közlekedik.

© Csak október és április hónapokban közlekedik.

Budapest k. p. u. — Szolnok.

Allomások	Gt. v.		Sztv.		Gt. v.		Sztv.		Gt. v.		Sztv.		Gt. v.		Sztv.	
	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.
Budapest k. p. u. ind.	7 23	8 00	9 00	9 00	12 20	2 00	2 35	2 40	5 45	7 05	8 25	9 45	10 10	11 30	12 50	
Nagy-Káta érk.	8 59	10 24	11 10	11 10	3 21	3 04	4 06	4 58	7 54	9 05	10 25	11 45	13 05	14 25	15 45	
Ujváros érk.	8 59	10 24	11 10	11 10	3 21	3 04	4 06	4 58	7 54	9 05	10 25	11 45	13 05	14 25	15 45	
Ujváros ind.	8 59	10 24	11 10	11 10	3 21	3 04	4 06	4 58	7 54	9 05	10 25	11 45	13 05	14 25	15 45	
Szolnok érk.	9 16	10 50	11 40	11 40	4 07	3 58	4 28	5 20	8 16	9 27	10 47	12 07	13 27	14 47	16 07	

Szolnok — Budapest k. p. u.

Allomások	Gt. v.		Sztv.		Gt. v.		Sztv.		Gt. v.		Sztv.		Gt. v.		Sztv.	
	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.	I.-II.	I.-III.
Szolnok ind.	12 00	12 00	1 19	1 19	11 38	3 43	4 23	5 03	6 03	7 03	8 03	9 03	10 03	11 03	12 03	
Ujváros érk.	12 00	12 00	1 19	1 19	11 38	3 43	4 23	5 03	6 03	7 03	8 03	9 03	10 03	11 03	12 03	
Ujváros ind.	12 00	12 00	1 19	1 19	11 38	3 43	4 23	5 03	6 03	7 03	8 03	9 03	10 03	11 03	12 03	
Nagy-Káta érk.	12 00	12 00	1 19	1 19	11 38	3 43	4 23	5 03	6 03	7 03	8 03	9 03	10 03	11 03	12 03	
Budapest k. p. u. ind.	12 00	12 00	1 19	1 19	11 38	3 43	4 23	5 03	6 03	7 03	8 03	9 03	10 03	11 03	12 03	

Állomások: * A 505. 508. 507. és 1708. sz. személyvonatoknak az egy útra való azonosas forgalmat mennek egy-k érvénytelenek.

+ Pálfi-Ujpest—Ilankasza-Alag között csak november hó 1-től beutólag matezjus hó 31-ig közlekedik.

© Csak október és április hónapokban közlekedik.

Magyar királyi államvasutak téli menetrendje.

A vonatok indulása Budapestről. Érvényes 1906. évi október hó 1-től. A vonatok érkezése Budapestre.

A keleti pályaudvarról

vonat-szám	óra	perc	vonat neve
604	12	15	hova

vonat-szám	óra	perc	vonat neve
604	12	15	hova

vonat-szám	óra	perc	vonat neve
604	12	15	hova

vonat-szám	óra	perc	vonat neve
604	12	15	hova

vonat-szám	óra	perc	vonat neve
604	12	15	hova

vonat-szám	óra	perc	vonat neve
604	12	15	hova

vonat-szám	óra	perc	vonat neve
604	12	15	hova

vonat-szám	óra	perc	vonat neve
604	12	15	hova

vonat-szám	óra	perc	vonat neve
604	12	15	hova

vonat-szám	óra	perc	vonat neve
604	12	15	hova

vonat-szám	óra	perc	vonat neve
604	12	15	hova

vonat-szám	óra	perc	vonat neve
604	12	15	hova

1) Bezárólag november 15-ig, azontúl csak Brassóig közlekedik. 2) Csak hétköznapokon közlekedik.

1) Vasár- és ünnepnapokon bezár. november 18-ig közlekedik. 2) November 1-től bez. márc. 31-ig Dunakeszi-Alag is közlekedik. 3) Minden kedden, csütörtökön és vasárnapon közlekedik. 4) Minden szombán és szombaton közlekedik.

1) Bezárólag november 15-ig, azontúl csak Brassótól közlekedik. 2) Csak hétköznapokon közlekedik.

1) Erkezik minden hétfőn és csütörtökön. 2) Vasár- és ünnepnapokon bezárólag november 18-ig közlekedik. 3) November 1-től bez. márc. 31-ig Dunakeszi-Alagról is közlekedik. 4) Csak október és április hónapokban közlekedik. 5) Erkezik minden kedden, csütörtökön és szombaton.